

ptačí svět

časopis České společnosti ornitologické

2 | 2021

Kalendář akcí – květen až září

Vzhledem k vládním omezením kvůli šíření koronaviru jsme museli některé akce pro veřejnost zrušit. Aktuální informace najdete na birdlife.cz.

15. 5. – 10. 6. | Druhé hnízdní sčítání v rámci liniového sčítání druhů; birdlife.cz/lsd
9. 6. | Ornitolog na drátě: Polní ptáci; birdlife.cz/ornitolog-na-drate
10. – 12. 9. | Víkend pro rodiny s dětmi na téma Proč, ptáčku, zpíváš? v Malém Ratmírově na Jindřichohradecku. Informace na vikend@birdlife.cz, birdlife.cz

Plán exkurzí ČSO na rok 2021

Foto: Milošlav Anderle

Irsko | 3.–10. 7. | Kolonie mořských ptáků, týdenní letecký zájezd, přesun termínu z roku 2020.

Západní Gruzie | září | Podzimní tah dravců, desetidenní letecký zájezd.

Hortobágy, Maďarsko | září–říjen | Podzimní tah jeřábů, čtyřdenní víkendová autobusová exkurze, přesun termínu z roku 2020.

Etiopie | listopad | Dvoutýdenní letecký zájezd, přesun termínu z roku 2020.

Aktuální informace naleznete na birdlife.cz/exkurze.

Plán je pouze orientační. Jestli a v jaké podobě se exkurze uskuteční, bude záviset na aktuální situaci ohledně restriktivních opatření proti šíření koronaviru v konkrétní zemi.

Děkujeme všem klientům za pochopení a trpělivost v této pro cestování nelehké době.

Dalekohledy v dobročinném obchodě ČSO!

eshop.birdlife.cz/dalekohledy

Foto: SWAROVSKI OPTIK

Dalekohledy a teleskopy špičkové kvality od firmy Swarovski Optik nově zakoupíte přímo v e-shopu ČSO s členskou slevou 10 %.

SWAROVSKI
OPTIK

Ptačí svět – časopis ČSO | Ročník XXVIII, číslo 2/2021

Vydává a rozšiřuje Česká společnost ornitologická (ČSO).

Adresa redakce: Ptačí svět, ČSO, Na Bělidle 252/34, 150 00, Praha 5 – Smíchov, tel.: 777 330 355, www.birdlife.cz, e-mail: cso@birdlife.cz

Redakční rada: **Alena Klvaňová**, klvanova@birdlife.cz, šéfredaktorka; **Jaroslav Cepák**, krouzkovaci_stanice@nm.cz | **Gabriela Dobruská**, dobruska@birdlife.cz | **Lucie Hošková**, hoskova@birdlife.cz | **Barbora Kaminiecká**, barbora.kaminiecka@nature.cz | **Jiří Sládeček**, sladeczek@psp.cz | **Věra Sychrová**, sychrova@birdlife.cz | **Zdeněk Vermouzek**, verm@birdlife.cz | **Lukáš Víktoř**, viktora@birdlife.cz

Vychází čtyřikrát ročně. Pro členy ČSO zdarma, roční předplatné 350 Kč.

Obsah a některá čísla najdete v pdf na birdlife.cz/ptaci-svet.

Grafický návrh a sazba: **Jiří Kaláček** (www.kalacek.cz) | Tisk: **Grafotechna plus, s. r. o., Praha**

Jazyková korektura: **Milan Bronclík**

Toto číslo vyšlo 17. 5. 2021 v nákladu 5300 výtisků.

Uzávěrka příštího čísla je 30. 6. 2021. Vyjde v srpnu.

Inzerce, předplatné a pokyny pro autory na adrese redakce.

Zaregistrováno u Ministerstva kultury ČR pod č. E12781. ISSN 1801-7525.

Redakce děkuje všem autorům textů i fotografií.

Na obálce: Strnad luční (*Emberiza calandra*) na snímku Tomáše Grima.

Na vydávání časopisu přispívají členové ČSO, předplatitelé a inzerenti.

Příspěvky ani fotografie nejsou honorovány.

Navštivte webové stránky časopisu birdlife.cz/ptaci-svet

a profil na Facebooku [facebook.com/Ptacisvet](https://www.facebook.com/Ptacisvet).

Česká společnost ornitologická (ČSO) je dobrovolný zájmový spolek zabývající se výzkumem a ochranou ptáků. Má více než 5 500 členů. Pracuje na vlastních i mezinárodních projektech, popularizuje a propaguje ochranu ptáků a jejich prostředí. V Česku zastupuje mezinárodní organizaci BirdLife International.

BirdLife International je celosvětové sdružení národních organizací na ochranu ptáků a přírody. Působí ve více než 100 státech. Jeho cílem je snížit počet ohrožených druhů a chránit jejich území a tím přispět k zachování biologické rozmanitosti a udržitelnému využívání přírodních zdrojů. Charakterizuje jej motto: „Společně pro ptáky a pro lidi“ (Together for birds and people).

Obsah

1 | Úvodník /

1 | Z terénu i z kanceláře / *Věra Sychrová*

Co přinesl poštovní holub

2 | Kosí hatrick / *Martin Strnad*

2 | Určování stárů a pohlaví rehků domácích v hnízdní sezoně / *Filip Petřík*

Letem ptačím světem Bány Kaminiecké

3 | Když chybí učitel zpěvu

3 | Chránit je lepší než využívat

3 | Ve Francii konečně zakázali lovit ptáky na lep

Z domova

4 | Zajímavá pozorování od října do dubna / *Jan Grünwald, Jan Studecký*

Zajímavosti z ptačí říše

5–7 | Návrat dvou druhů jeřábů na Dálný východ / *Petr Suvorov*

Objektivem...

8–9 | Objektivem Tomáše Grima

Rozhovor

10–12 | Ptáci se sčítat musí, děj se co děj. Rozhovor s Pavlem Řepou. / *Libor Schröpfer*

Poznáte...?

13–15 | Poznáte naše malé volavky? / *Josef Rutterle, Jan Hošek*

Mladým ornitologům

16 | Krutihlavovy hlavolamy / *Vladka Sládečková*

16 | Polet se mnou do přírody / *Gabriela Dobruská*

Ptačí svět v říši umění

17 | Skřivan a pomník Milady Horákové / *Daniel Razím*

Příběhy ptáků s vysílačkou

18–19 | Rodinný příběh luňáka hnědého / *Ivan Literák a kol.*

19 | Putování Kamily skončilo / *Lenka Rozsypalová, Rudolf Jureček, Rainer Raab, Ivan Literák*

Zajímavosti z ptačí říše

20 | Během lockdownu mají ptáci klidnější spaní / *Alena Klvaňová*

20 | Proč ptáci stojí na jedné noze / *Karel Šimeček*

20 | Záhadná husa v egyptské hrobce / *Zbyněk Janaška*

V ohrožení

21–22 | Moderní dějiny agrární krajiny / *Tomáš Diviš*

22–23 | Jak je to doopravdy se zákazy vstupu a ochranou přírody v Česku / *Ivona Kneblová*

24–25 | Ptačí choroby u krmítka – nový program občanské vědy / *Alena Skálová*

Za ptáky do světa

26–28 | Nová Guinea – hledání okřídlených legend (pokračování) / *Břeněk Michálek*

Novinky v dobročinném obchodě ČSO

Praktická novinka do jarní přírody – plecháčky s vtipnými ptačími motivy

Více na eshop.birdlife.cz.

Foto: Ludmila Korešová

Ne všechny lidské tradice si zaslouží obdiv a tradice hubení predátorů patří mezi ty, které by spíše měly být zapomenuty. Vědecké poznatky dokládají, že draví ptáci a šelmy mají v přírodě svou nezastupitelnou roli. Hubení takzvané škodné na potkání a všemi prostředky naráží též na etiku, která dnešnímu člověku zapovídá zabíjet zvířata trýznivým způsobem či v době rozmnožování.

To se odrazilo i v zákonech, a díky tomu jsme svědky impozantního návratu dravců či velkých šelem. Naposled to v kontinentálním měřítku potvrdil druhý Evropský atlas hnízdního rozšíření ptáků, ukázkovým druhem je třeba orel mořský. Jejich počty i v Česku utěšeně rostou, podle všeho ale rostou i počty orlů otrávených a s nimi též kání, luňáků, krkavců a dalších. Jedy jako nástroj hubení zvířat jsou zřejmě stále oblíbenější a představují hrozbu pro přírodu i lidi. Použití jedu se hůře prokazuje a dosavadní dlouhá řada otrávených dravců dokládá, že traviči si jsou jisti svou beztržností.

ČSO se léta snaží, aby řádění travičů byla učiněna přítrž. Od skromných počátků v programu Volná křídla jsme přešli k profesionální psí jednotce cvičené na vyhledávání otrávených návnad. Od zápalu do práce a tápání k profesionální spolupráci s policií. Doposud však byla tato práce spíše jen zdrojem další frustrace. Další a další případy beztržně otrávených dravců jsou frustrující pro ornitology, kteří dravce sledují, pro lesáky, kteří kvůli jejich hnízdění omezí lesní práce v blízkosti hnízda, a pro mnohé další. Všichni máme čas od času pocit marnosti.

Nedávný rozsudek nad prvním odsouzeným travičem však pocit marnosti mění v pocit naděje. Rozsudek, i když zatím nepravomocný, je signálem, že i díky práci ČSO bere justice trávení volně žijících zvířat vážně. Je signálem dalším travičům, že časy beztržnosti končí, i když zdaleka není vyhráno. Přeji si, aby dopadených a usvědčených travičů přibývalo. Ještě více si ale přeji, aby toho všichni ti, kdo trávili nebo se trávit chystali, zanechali sami. A přeji si, aby se trávení a pronásledování dravců stalo společensky naprosto nepřijatelným.

Petr Voříšek

Foto: Petr Jan Juračka

Foto: Dušan Doležal (zonerama.com/dufka)

Vytváříme již čtvrtou ptačí rezervaci – Malou Lipovou. Od města Přerov jsme koupili pískovnu, která je domovem kolonie vln pestrých. Nyní již můžeme upravovat hnízdní stěnu, aby vlhám co nejlépe vyhovovala, a pracovat na přípravě pozorovacích krytů. Na provozu rezervace se bude rozhodujícím dílem podílet Moravský ornitologický spolek.

✚ **V lednu se Jihomoravská pobočka ČSO zapojila do 4. ročníku mezinárodního sčítání orlů, kteří zimují v Panonské pánvi.** Mapování v sedmi státech se zúčastnilo téměř 700 dobrovolníků. V Česku v oblasti Soutoku zimovalo 33 orlů mořských a 12–13 orlů královských. V oblasti Novomlýnských nádrží zimovalo 57–59 orlů mořských a 4 orlí královští.

✚ **V únoru jsme informovali, že vedení města Brna chce v novém územním plánu povolit výstavbu průmyslových hal na Černovické terase, čímž by zanikla unikátní lokalita pro ohrožené ptáky.** Naše tisková zpráva oslovila veřejnost i média a Jihomoravská pobočka ČSO se zúčastnila schůzek s vedením města a majiteli pozemků. Stavbu hal na části pozemků se zřejmě odvrátí nepodaří, protože námi navrhovaná směna pozemků narazila na nezájem. Alespoň na třetině současných ploch zeleně by ale měl vzniknout park zohledňující potřeby ochrany druhů, včetně kolonií břehulí a vln.

✚ **Koncem dubna byl poprvé v Česku odsouzen travič dravců.** Muž měl podle obžaloby v březnu 2019 otrávit dva orly mořské a dva krkavce velké u Mečichova na Strakonicku. Nepravomocný rozsudek je 2,5 roku odnětí svobody s odkladem na 3,5 roku. Svědkyní obžaloby byla psodovka ČSO Klára Hlubocká.

✚ **Začátkem března jsme zahájili další ročník Jaro ožívá.** Letos jsme děti vyzvali, aby nám kromě pozorování příletů čápů, vlaštovek, vln, rorýsů, kukaček a břehulí posílaly své příběhy, fotografie a videa, jak chrání ptačí hnízda a hnízdiště. Více na springalive.net/cs-cz.

✚ **V březnu jsme v kampani Bezpečná zahrada představili tipy, jak udělat dům a zahradu přívětivé pro ptáky a další živočichy.** Požádali jsme veřejnost, aby v hnízdním období nestříhala křoviny a živé ploty, a také jsme doporučili vytvořit koupátko, ze kterého se ptáci mohou i napít. Kampaň vidělo přes 400 tisíc lidí.

✚ **V únoru jsme na Příbramsku zaznamenali hrůzný nálezh šestnácti otrávených zvířat včetně šesti dravců.** V polovině března jsme informovali o dvou případech otrávených luňáků na Hodonínsku a Litoměřicku. Od roku 2017, kdy existuje terénní psí jednotka, ČSO

zdokumentovala a předala policii 95 případů, jejichž oběti se stalo více než 250 ptáků. Letos je to už 21 případů s 56 ptačími oběti.

✚ **Koncem března vyšla v prestižním časopise Scientific Data nová publikace projektu Celoevropského monitoringu běžných druhů ptáků koordinovaného ČSO.** Článek o dlouhodobých populačních změnách ptáků je výsledkem spolupráce šedesáti šesti evropských ornitologů a popisuje metodiku, výsledky a použití údajů ve vědě i ochraně přírody. Databáze indexů změn početnosti 170 druhů ptáků z 28 evropských zemí je nyní veřejně dostupná.

✚ **V pondělí 5. dubna jsme oslavili 95 let působení v oblasti výzkumu a ochrany ptactva.** Tehdejší Československou ornitologickou společnost v roce 1926 zakládaly vážené osobnosti univerzitního a kulturního života Československé republiky jako spolek pro zkoumání a ochranu ptáků, ale i k šíření povědomí o jejich životě. Ohlédnutí za vývojem ČSO od založení až po současnost najdete na birdlife.cz/95-let.

✚ **Osmý rok v řadě jsme vyzvali veřejnost ke sledování hnízd čápů bílých a zaznamenávání průběhu hnízdění.** Aktivitu čápů podrobně monitorujeme ve spolupráci s veřejností od roku 2014, kdy byli čáp bílý a čáp černý ptákem roku. V polovině dubna bylo 700 dobrovolníků zkontrolováno přes 1000 čápích hnízd z 1500 v databázi. Zapojte se i vy a přidejte svá čapí pozorování na mapu na birdlife.cz/capi.

✚ **Spustili jsme nový program občanské vědy zaměřený na mapování chorob u ptáků navštěvujících krmítka.** Jeho cílem je získat údaje, které dosud v Česku chybějí, a šířit osvětu, jak se v případě pozorování nemocných ptáků zachovat. Více na birdlife.cz/choroby a na str. 24–25.

✚ **Jedna ze dvou samic pratura na Josefovských loukách nám připravila překvapení.** Aniž bychom to tušili, byla březí a porodila potomka. Pratur se má čile k světu a je již pevnou součástí stádečka, která nám spásáním a rozdupáváním podmačených luk pomáhá s vytvářením vhodných podmínek pro mokřadní a luční ptáky v ptačím parku.

Kosí hattrick

Jeden můj známý jménem Karel se začátkem května loňského roku rozhodl zrekonstruovat na zahradě dřevník. Pod jeho střechou však našel obsazené hnízdo kosů černých. Jelikož byl poučen z našich ornitologických hovorů, rekonstrukci příkladně odložil na dobu po vyvedení mláďat. Ovšem každá legrace něco stojí, zadarmo ani kuře nehrabe a bez práce... však to znáte! Karel se zmínil, že za odložení rekonstrukce bude chtít s opravou pomoci. Hnízdo svých kosích nájemníků každý den navštěvoval, a když bylo pět mláďat dostatečně velkých, přišel jsem jim 11. 5. na nožky nasadit ornitologické kroužky. Po několika dnech zdárně vylétla a rekonstrukce byla na spadnutí.

Jenže za několik dní milý Karel zjistil, že se v hnízdě opět nacházejí vajíčka. To už jsem se podíval i já, moc často se totiž nevidí, aby

Hnízdo, které během jedné sezony posloužilo celkem třikrát

Foto: Martin Strnad

Foto: Martin Strnad

Kosice (i její partner) svědomitě krmili všech třináct potomků

kosí hnízdili v již použitém hnízdě bez jakékoli úpravy: „Asi je dobře krmíš a hezky se o ně staráš, když odháníš nenechavé straky, tak se jim u tebe zalíbilo.“ „Já tu rekonstrukci asi letos nezačnu,“ opáčil smutně kamarád. Ale stejně mi zase poslal fotky z každodenních kontrol hnízda. Bylo vidět, že si kosy přece jen oblíbil. Ti se ho už ani nebáli a vesele si poskakovali po zahradě několik metrů od něj, jak je měl ochočené – tedy hlavně samičku, sameček si raději udržoval větší odstup. Sedmnáctý den měsíce června jsem opět přišel okroužkovat čtyři písklata. „Už jsem nakoupil řezivo,“ hlásil mi Karel, „tak se brzy budeme moct pustit do stavby.“

„Rozjetí“ kosové, kteří měli ve vlhkém létě na zahradě dostatek potraviny, však předčili naše

očekávání. Páreček do toho „praštil“ do třetíce a na kamaráda už šly mráčky. „To už není možné, já tu kůlnu snad neopravím,“ hartusil. Samička snesla ještě další čtyři vajíčka a dvacátého července jsem zase naklusal se čtyřmi prstýnkami, abychom se případně mohli dozvědět, kde si i mláďata z třetí snůšky najdou nový domov. Celkem tak páreček kosů „domácích“ vyvedl během tří hnízdění ve stejném hnízdě 13 potomků. O dva dny později mi Karel spokojeně sděloval, že oprava kůlny už je hotová, vše rychle nachystal a prkna mu přidržel jeho syn, takže jsem byl nakonec bez práce. Čtvrté hnízdění už kosové nezahájili, a tak nezbyvá než uzavřít sázky, kolikrát se jim to podaří letos.

Martin Strnad

Určování stáří a pohlaví rehků domácích v hnízdní sezoně

Rehek domácí, známý jako „kominíček“, je rozšířený pěvec, který se pohybuje v blízkosti lidských obydlí. Domy, zídky a hromady suti rehkům připomínají jejich přirozené prostředí skal, které obývali před synantropizací. Svůj chraplavý zpěv přednášejí nejraději z vyvýšených míst, jakými jsou často právě komíny. Kromě místa přednesu zpěvu určuje přezdívku rehků také jejich zbarvení, které je převážně černé jako saze.

Podíváme-li se ale na dospělého samce rehka domácího zblízka, všimneme si, že je mnohem barevnější. Na hlavě, břiše a hřbetu přechází černá do světlejších, naředěných odstínů. V křídle dospělých samců pozorujeme bílé pole, které s okolní

černou krásně kontrastuje a doslova září. Na co nesmíme při popisu rehka zapomenout, je jeho rezavý ocas, kterým při svém podřepování neustále potřepává. I při letném pozorování nám může posloužit jako jasný důkaz, že jsme zahlédli rehka.

Určení dospělých samců je jednoduché, neboť jsou téměř nezaměnitelní. Složitější situace je u šedých jedinců. Takto zbarvení ptáci jsou obvykle pozorovateli označováni jako samice, ale je tomu opravdu tak?

Nejednou jsem pozoroval šedé zbarveného rehka zpívat z oblíbeného komína. Mnohé z vás možná zarazila situace, kdy na hnízdo létali krmít mláďata dva šedí jedinci a černý samec nikde.

V tomto případě se nejedná o dvě samice ani o vypomáhající mládě z prvního hnízdění, jak by někoho mohlo napadnout. I samci totiž mohou být zbarvení šedě, a dokonce to není vůbec neobvyklé. Jedná se o samce mladé, přesněji narozené v předchozím roce. V tomto věku má velká část samců tento tzv. „samicobarvý“ šat. Tato forma zbarvení bývá označována jako „cairii“ a od samic jsou tyto jedinci často neodlišitelní. Někdy můžeme i u těchto samců pozorovat náznak bílého pole v křídle, ale obvykle bývá velmi nenápadné. Aby to bylo ještě složitější, ne všichni mladí samci jsou šedí. Až 15 % z nich je zbarveno černě a nápadně se podobají dospělým rehkům předloňským či starším. Nějakých rozdílů si ale přece jen všimne-

Fenomén **zpožděného dospívání opeření** (delayed plumage maturation) se vyskytuje i u jiných ptačích druhů a je vysvětlován několika hypotézami. Ty nejčastěji testované se týkají snížení rizika predace u nenápadně zbarvených mladých jedinců nebo zmírnění agrese starých samců vůči nezkušeným jinochům. Ondřej Sedláček, PŘF UK

Zleva doprava: nahofe dospělý samec a dospělá samice, dole mladý samec v šatu „cairii“ a mladý samec „paradoxus“

Foto: Filip Petřík

me. Tito rehci, jejichž šat bývá označován jako „paradoxus“, se od dospělých ptáků liší absencí bílého pole v křídle. V některých výjimečných případech může být naznačeno a často můžeme pozorovat nesymetričnost v křídlech, kdy jedno má bílé pole naznačeno více než druhé.

Jestliže se vám podaří přesně určit věk pozorovaného rehka domácího a svá pozorování zadáváte do databáze Avif (birds.cz), bude skvělé, pokud informaci o věku a pohlaví ptáka uvedete!

Filip Petřík

Když chybí učitel zpěvu

Proces učení jako způsob získávání nových dovedností je znám nejen u lidí a dalších savců, ale i u ptáků. Aby si dítě osvojilo mateřský jazyk, musíme jím na něj od malička mluvit a podobně i někteří ptáci potřebují slyšet zpěv starších zástupců svého druhu, aby se jej dobře naučili. Jenže co dělat, pokud se zkušených učitelů nedostává? Právě v této situaci se ocitla kriticky ohrožená australská medosavka žlutočerná, půvabný endemický pěvec velikosti kosa z čeledi kystráčkovitých. Z dříve docela početného druhu dnes v přírodě přežívá posledních 300 jedinců napříč rozsáhlým územím jihovýchodní Austrálie. A to je právě problém. Samice medosavek jsou zvyklé vybírat si samce podle kvality zpěvu, ale mladí samci už se nemají zpěv od koho učit. Výsledkem

je, že prozpěvují poněkud pozměněné či zkrácené písničky, které nejsou pro druh typické, nebo se dokonce učí popěvky jiných druhů. Jeden ze sledovaných samců třeba napodoboval hlas i u nás běžně chovaného papouška roselly pestré. Samičky vlastního druhu tím ale zřejmě neoslýšely. Medosavky tak ztrácejí typické chování, které je pro přežití druhu klíčové. Pro vědce je to velké varování, protože něco podobného se může dít i u jiných dnes nepočtených druhů živočichů. Zda pomůže medosavkám snaha vypouštět odchované jedince zpět do přírody, je otázkou. Zatím se je vědci snaží naučit zpívat, „jak jim zobák narostl“, pomocí starších nahrávek. 🐦

Podle theconservation.com

Foto: Dean Ingwersen; BirdLife, Austrálie

Zpěv je důležitou součástí kulturní tradice medosavek žlutočerných

Chránit je lepší než využívat

Chránit přírodu a prostředí, ve kterém žijeme, by mělo být samozřejmostí. Totéž platí i pro ochranu ekosystémů, které dosud nebyly lidskou činností příliš dotčeny a patří jen zvířatům a rostlinám, které je obývají. Zdánlivě taková místa nepřinášejí žádný ekonomický zisk. Proč tedy nevytěžit stromy a půdu nepřeměnit na pole pro pěstování plodin? Nová studie prováděná vědci z RSPB a Cambridgeské univerzity na několika desítkách přírodních území šesti kontinentů ukazuje, že mnohdy se více ekonomicky vyplatí přírodu chránit než ji využívat pro těžbu dřeva, nerostů nebo pro zemědělství. Na začátku to sice zisk přinese, ale historie ukazuje, že je to krátkozraké řešení. Připomeňme si několik let trvající extrémní sucho a prашné bouře ve 30. letech minulého století v USA způsobené nešetrným využíváním půdy, které vyhnaly z domovů přes půl milionu lidí, z nichž tehdy mnoho zemřelo na nemoci dýchacího ústrojí a na podvýživu. V roce 2017 si masivní sesuvy

půdy v Sieře Leone, způsobené odlesněním a následnou erozí, vyžádaly téměř 1500 obětí. Zdravý ekosystém je schopen zadržet a čistit vodu, vázat přebytečný uhlík, který je hlavní složkou skleníkových plynů, a chránit půdu před erozí. V neposlední řadě je útočištěm ohrožených živočišných i rostlinných druhů a má potenciál přinášet lidem radost, pokud je rozumně využíván pro turismus či bydlení. Likvidace takovýchto ekosystémů jen pro účely krátkodobého zisku vede v dlouhodobém horizontu k obrovským finančním nákladům spojeným s řešením následků přírodních katastrof, znečištění ovzduší, půdy, vody a zničeného zdraví místních obyvatel. Vědci nově vyvinuli systém, který dokáže finančně ocenit služby, jež nám příroda poskytuje, ale neúčtuje. Jejich cenu poznáme až tehdy, když o ně vlastním přičiněním přijdeme. Vědci např. zjistili, že pokud by byl nepálský národní park Shivapuri-Nagarjun přeměněn z lesa na zemědělskou půdu, snížilo

Foto: Santya Chaplod (CC-A-S-A-4.0)

Zničit lesy v Nepálu, které jsou domovem vousáka modralího by bylo dražší než je zachovat

by to jeho schopnost vázat uhlík o 60 % a kvalita vody v místě by se zhoršila o 88 %, což by s sebou přineslo náklady 11 milionů dolarů ročně. Jestliže jsme nyní schopni finančně vyčíslit cenu přírody, snad nám to pomůže dělat do budoucna rozumná rozhodnutí, která ji – a tím vlastně i nás – budou chránit. 🐦 Podle birdlife.org

Ve Francii konečně zakázali lovit ptáky na lep

Foto: Committee Against Bird Slaughter (komitee.de)

Lov na lep způsobuje ve Středomoří krutou smrt tisíců ptáků, jako je tento budníček věšší

Soudní dvůr Evropské unie vydal dne 17. března rozhodnutí, kterým zakázal nadále používat návnady s lepidlem pro odchyt zpěvného ptactva. Tato krutá metoda lovu byla ve Francii považována za tradiční, a proto byla praktikována i přes zákaz uvedený ve Směrnici o ptácích z roku 1979. Francie měla pro účel povolení „selektivního a kontrolovaného“ lovu vydaný dekret z roku 1989. Ten umožňoval po omezenou dobu v pěti oblastech na jihu Francie pochyťat na lep 40 000 ptáků určitých druhů. Pokud se na návnadu chytily ptáci chránění, měli lovci za úkol očistit je od lepidla a vypustit zpět na svobodu. Metodu na podzim 2020 zakázal nejprve francouzský prezident Macron a záležitost byla následně řešena u soudu. Soudní dvůr EU ve svém rozhodnutí uvedl, že tradiční charakter metody lovu není ospravedlněním pro její zachování. Zároveň své rozhodnutí odůvodnil tím, že členský stát EU nesmí povolit takovou metodu lovu ptáků, která vede k odlovu i jiných než cílových druhů a těmto druhům může být lovem způsobena nezanedbatelná újma. A to se

právě při lovu na lep běžně děje. Na návnadu se přilepí jakýkoli druh drobnějšího ptáka, ale třeba i menšího dravce. Pokud dožije příchodu lovců a jedná se o chráněný druh, stále nemá vyhráno. Nešetrné zacházení a očista feditdlem často vede ke zranění či úhynu běžných i velmi vzácných druhů, jak dokazují záběry Ligue pour la Protection des Oiseaux (LPO, francouzský partner BirdLife International) pořízené skrytou kamerou. Ochránci přírody rozhodnutí soudu vítají jako vyústění dlouholeté snahy o zákaz této barbarské tradice. Zákaz kvitovala i francouzská ministryně životního prostředí. Lovecká sdružení ve Francii jsou naopak rozhodnuta proti verdiktu soudu bojovat. 🐦

Podle curia.europa.eu

Bára Kaminiecká | pracuje v AOPK ČR, kde se věnuje problematice obchodu s chráněnými druhy živočichů a rostlin (CITES). Má velkou slabost pro vodní a mokřadní ptáky. Je členkou výboru ČSO.

Zajímavá pozorování od října do dubna

Foto: Milan Sedláček

Když máte prostě štěstí: budníček zlatohlavý v křovinách u Nového rybníka u Sedlece

Foto: Tomáš Grim

Jubilejním 400. druhem české avifauny se stal vodouš žlutonohý pozorovaný v Poodří

Foto: Jaroslav Vaněk

Nečekaný zimní host špaček růžový u vodní nádrže Rozkoš

Foto: Tomáš Grim

Zahnízdí, či nezahnízdí – to je, oč tu běží! Laňský návrat výřečka malého do intravilánu Olomouce.

Začátek roku 2021 přinesl zatím o něco méně vzácných pozorování, než tomu bylo ve stejném období v minulých letech. To však vůbec neznamená, že není o čem psát. Od loňského října se na našem území opět podařilo pozorovat několik raritních druhů ptáků včetně dalšího nového druhu pro naši avifaunu.

Budníček zlatohlavý poprvé i bez odchyty

U budníčka pruhohlavého (*Phylloscopus inornatus*), který se v celé Evropě, Česko nevyjímaje, vyskytuje čím dál častěji, jsme si tak nějak zvykli, že se v malém počtu objeví už každý rok. Čas od času se dokonce stane, že tohoto malého nenápadného ptáčka nějaký šťastlivec najde i bez pomoci ornitologické sítě někde v koruně stromu. U podobného budníčka zlatohlavého (*Phylloscopus proregulus*) evidovala Faunistická komise ČSO do roku 2020 na našem území pouhých devět záznamů a ve všech případech šlo o odchyt, naposledy v roce 2017. Desátý záznam byl ale doložen krásnou fotografií z pozorování, a nikoliv odchytem. Dostal se navíc na světlo zvláštním způsobem – fotograf, který měl za to, že fotil králíčka, se dotázal ve facebookové skupině, zda skutečně mohl na hrázi Nového rybníka u Sedlece vyfotografovat budníčka zlatohlavého. A nemýlil se. Pták poskakující 22. října ve vrbičkách ve společnosti králíčků byl skutečně tento vzácný Sibiřan.

Jubilejní 400. druh pro českou avifaunu

Ornitologickou senzaci konce loňského roku se stal nepochybně vodouš žlutonohý (*Tringa flavipes*). Tento severoamerický druh bahňáka byl už několikrát pozorován v sousedních státech, a tak bylo jen otázkou času, kdy se pozorování poštěstí i v České republice. Poprvé se na vypuštěných rybnících u Jistebníku objevil 5. listopadu a ještě týž den ho stihlo pozorovat několik nadšenců, kteří se pak do Poodří vydávali až do 15. listopadu, kdy byl pták na lokalitě potvrzen naposledy. Vodouš se zdržoval ve vybrané společnosti. Kromě jespáka bojovného (*Calidris pugnax*), se kterým většinu času tvořil dvojici, mu dělal společnost také břehouš rudý (*Limosa lapponica*). Právě ten pomohl k objevení svého vzácnějšího kolegy tak, že se

objevil den před ním a přivábil na lokalitu více pozorovatelů. Pozorovatelům nalákaným přítomností vodouše se pak zase povedlo zaznamenat na stejné lokalitě dokonce i racka velkého (*Ichthyaeetus ichthyaeetus*).

Zimní překvapení u Náchoda

Pokud zatím obdivovatele rarit v roce 2021 něco ornitologicky opravdu šokovalo, byl to rozhodně absolutně neobvyklý záznam raritního druhu ve velmi neobvyklém období. Špačka růžového (*Pastor roseus*) by jeden očekával spíše v době jarní a podzimní migrace, ukazuje se však, že pokud máte oči na stopkách, může se vám poštěstit i v zimě. To se podařilo právě u Nahořan v sousedství proslulé tahové zastávky mnoha druhů ptáků, vodní nádrže Rozkoš. Mladý špaček růžový tu byl nalezen v jabloňové aleji, kde se zdržoval ve velkém hejnu drozdů kvíčal nejméně po dobu dvou dnů, během nichž neunikl pozornosti pozorovatelů, které by do té doby „zasněžené“ pozorování tohoto přísně tažného asijského ptáka, jenž zimuje v Indii, nejspíš ani ve snu nenapadlo.

Bude v našich městech hnízdit nový druh malé sovy?

Ozývající se výřeček malý (*Otus scops*) byl v naší přírodě vždy krásným a ojedinělým zážitkem, který se skoro každý rok podařil alespoň hrstce šťastných pozorovatelů. V loňském roce samci tohoto druhu pískali delší dobu dokonce i ve velkých městech, konkrétně v Brně a Olomouci. Jaké bylo překvapení, když se letos 11. dubna začal výřeček v Olomouci ozývat zase. Datum přiletu je to navíc pro tuto tažnou sovu velmi časně, i s ohledem na velmi chladný duben. Nejednalo se však o žádný žert ani povolený šroub v televizní anténě a výřeček byl 18. dubna vyfotografován, jak vykukuje z otvoru ve fasádě jednoho z bytových domů! Snad bude mít štěstí a ve svém novém teritoriu najde partnerku, se kterou zahnízdí. Také doufáme, že se nenajde žádný bezohledný narušitel s hlasovou nahrávkou nebo bleskem a že se případní návštěvníci spokojí s osvětlením z pouličních lamp, jako je tomu i u přiložené fotografie.

Jan Grünwald a Jan Studecký

Záchranné programy
zoologických zahrad

Zoo Brno je členem Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA) a Euroasijské regionální asociace zoologických zahrad a akvárií (EARAZA). Většina členů EAZA jsou instituce „nesovětské“ Evropy, členové EARAZA jsou zejména v zemích bývalého SSSR. Působení obou institucí se nejvíce překrývá v Česku, na Slovensku, v Polsku a Izraeli. EAZA je zakladatelem téměř 500 plemenných knih a záchranných chovů (tzv. ex-situ programů, zkr. EEP) včetně zmíněných druhů jeřábů. Cílem je vytvoření záchranných populací vybraných druhů pro případ jejich návratu do původního areálu rozšíření. Analogickým programem k EEP obou druhů jeřábů v EARAZA je „Сохранение журавлей Евразии“ (Ochrana jeřábů Eurasie).

Metodika vypouštění

K odchovu mláďat jeřábů stanice používá dvě metody – odchov mláďat rodičovskými páry ve voliérách a ruční odchov. Za účelem ručního odchovu byla v průběhu let přivážena oplozená vejce ze Světového fondu na ochranu jeřábů (ICF), zoologických zahrad z USA, Francie, Belgie, Česka a Ruska a Oksté státní přírodní rezervace (Rjazaňská oblast, Rusko). V průběhu ručního odchovu stanice nepoužívá tradičních maňáskových rukavic a kostýmů. Přesto je její dlouholetá snaha korunována výsledky.

Několikatýdenní mláďata jsou po prvních pět měsíců držena ve skupině a vypouštěna do svého domovského prostředí v letní stanici na Klešenském jezeře, což snižuje jejich tendenci vtisknout si člověka jako sexuálního partnera. Díky přirozené zvědavosti a intelektu mláďata zkoumají své okolí a zkoušejí, co jim je dovoleno. Pokud se jedno mládě něco naučí, druhé to brzy

Foto: Wang Siao-pching

Samice jeřába mandžuského Bomnak s GSM vysílačkou ze Zoo Brno a divokým partnerem na čínském pobřeží

Návrat dvou druhů
jeřábů na Dálný východ

V roce 2014 se Zoo Brno podařilo navázat spolupráci se Stanicí pro reintrodukcii vzácných druhů ptáků v Chinganské státní přírodní rezervaci se sídlem v Archaře v Amurské oblasti v Rusku (dále jen stanice). Cílem bylo vracet do přírody dva vzácné druhy jeřábů – mandžuského (*Grus japonensis*) a daurského (*Antigone vipio*). Jeřáb mandžuský je podle Červené knihy řazen mezi druhy ohrožené a jeho populace v přírodě čítá asi 1700 dospělých jedinců, jeřáb daurský je řazen mezi druhy zranitelné s asi 6000 dospělými jedinci.

Ještě kolem roku 2000 byl jeřáb mandžuský v zoologických zahradách velmi vzácný. Dnes jej chová přes 100 institucí v Evropě a populace čítá asi 280 jedinců. Jeřáb daurský (známý také jako červenolící nebo bělošíjí) je chován v 38 institucích v celkovém počtu kolem 90 jedinců. Oba druhy jsou v zajetí opakovaně množeny a rok od roku je stále těžší sehnat zájemce o chov.

Záchovné populace jsou tedy stabilní a zároveň je podle našich ruských kolegů stále možné vypouštět ptáky ze zajetí do volné přírody. Jeřáb mandžuský byl v minulosti vysazován v Japonsku, kde je dnes jeho populace stabilizovaná, a v Číně. Stanice jej do přírody vypouští od roku 1988.

Foto: Irina Balan

Převoz jeřábích kuřátek lodkou na letní stanici

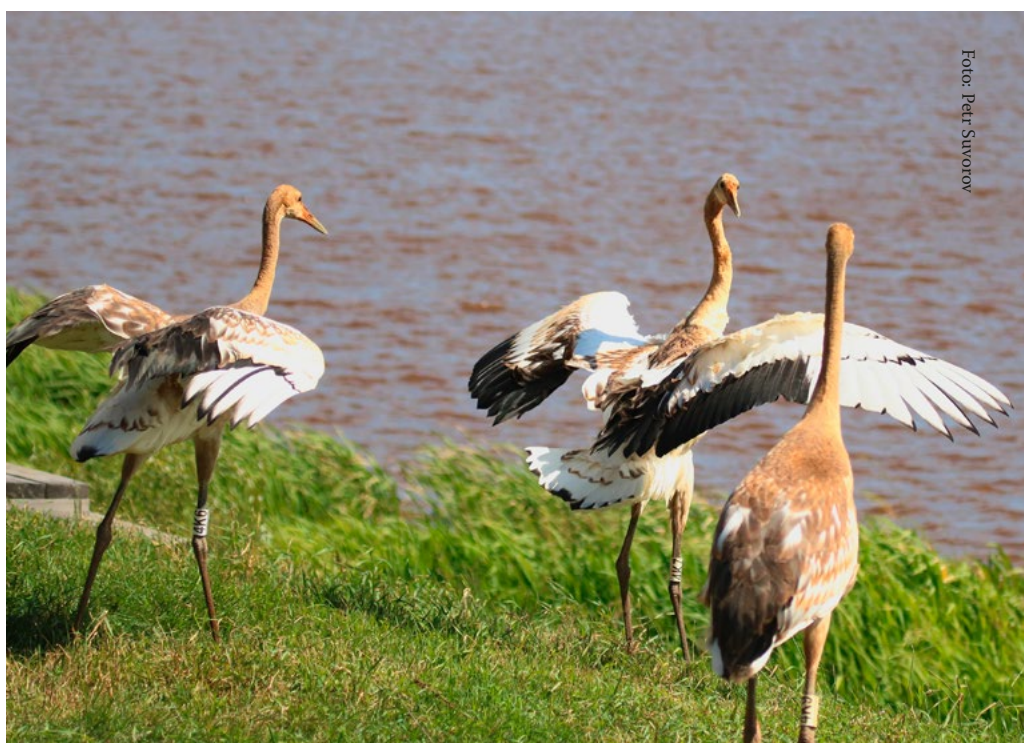

Foto: Petr Smolov

Mláďe v poryvch větru zkoumá, k čemu mu slouží křídla, a povzbuzuje k této zábavné hře i ostatní

Foto: Petr Suvorov

Skupinka čtyř jeřábů daurských a jednoho jeřába mandžuského, kteří byli vypuštěni do volné přírody v Chinganské státní přírodní rezervaci v Amurské oblasti v Rusku

chce umět také. Jeřábi mandžusťi jsou v tomto směru daleko zvědavější než jeřábi daurští.

První měsíc jsou mláďata vypouštěna v okolí letní stanice a na noc zavírána. Ve stáří tří měsíců se učí létat a začínají se v krajině pohybovat bez doprovodu člověka. V listopadu jsou jeřábi přepraveni do zimoviště, kde přečkávají tuhou zimu. Do přírody jsou vypouštěni ve věku jednoho roku, kdy jsou plně samostatní.

Školka pro jeřáby

Metoda výchovy v jeřábí „školce“ fungovala úspěšně u jeřábů mandžuských i daurských, avšak nelze ji využít univerzálně. Například při repatriaci jeřába sibiřského (*Leucogeranus leucogeranus*) se Rusové v jiné části své země potýkali s problémem vysoké vnitrodruhové agresivity ptáků, takže bylo nutné každému mláděti věnovat samostatnou péči. Kromě biologie a ekologie je tedy nutné znát i chování daného druhu a v rámci záchranných programů k němu přihlížet.

Foto: Miroslav Brtnický

Vylepšený transportní inkubátor s jeřábími vejci

Foto: Petr Suvorov

Nabíjení baterií transportního inkubátoru na letišti v Moskvě při cestě na Dálný východ

Transport vajec na Dálný východ aneb „vejce a já“

Zoo Brno a stanice se dohodly na transportu oplozených vajec obou druhů jeřábů. Transport vajec není triviální – kromě velmi obtížných administrativních a logistických procesů situaci komplikují zdravotní a veterinární omezení a v neposlední řadě samy chovné páry, protože je nutné pevný termín naplánovat až poté, co samice zasedne na hnízdo. Termín inkubace se může v závislosti na sezoně měnit až o tři týdny.

Nejprve jsme se museli poprat s technickým vybavením pro transport, neboť inkubátor napájený z místní elektrické sítě či autobaterie nelze umístit do nákladového prostoru letadla. První variantou tak byla ruská dřevěná bednička se stěnami izolovanými polystyrenem vyhřívána termofory s teplou vodou. Kvůli teplotní nestabilitě bylo nutné během celé cesty kontrolovat teplotu každých 15 minut. Protože přes 10 tisíc kilometrů dlouhá cesta trvá celkem 33 hodin, byla tato metoda pro dohlížejícího pracovníka extrémně vyčerpávající. Hledali jsme proto náhradní řešení, které by bylo v souladu s mezinárodními standardy přepravy. Ač mají specialisté v akademických i komerčních kruzích s převozem biologických vzorků uchovávaných při nízkých teplotách bohaté zkušenosti, transport s vyhříváním byl metodickým oříškem. Pomohli nám herpetologové, kteří vyrobili inkubátor z polystyrenové krabice, do níž byly vloženy termostat, vyhřevná destička, větrák a powerbanka. S tímto zařízením se nám podařilo vejce na Dálný východ převézt již daleko bezpečněji.

Kontrola fertility vajec

V průběhu inkubace je nutné kontrolovat, zda jsou vejce oplozená. Jeřábí vejce mají silnou skořápku a klasickou metodou prosvětlování nelze embryo uvnitř zjistit. Proto na řadu přichází přístroj na měření srdečního tepu. Vajíčko se položí na malý gumový polštářek, který je napojen na elektronické měření. Křivka EKG ukazuje, jestli embryo žije. Poslední možností je ponořit vajíčko do čisté vody. Podle velikosti vzduchové bubliny vyplave v určité poloze. Ve finálním stadiu inkubace lze také pozorovat jemné pohyby embrya. Žádná z uvedených metod ovšem není spolehlivá na 100 %.

Vejce jeřábů musejí být transportována s aktivně se vyvíjejícím embryem uvnitř, protože jeho vývoj začíná hned po oplodnění. Vejce cestují ve vrcholném stadiu inkubace, kdy je embryo již větší a odolnější proti případnému otřesu.

Transsibiřskou magistrálou

Po přeletu do Chabarovska musíme s inkubátorem absolvovat dalších osm hodin cesty vlakem proti proudu Amuru až do Archary, městečka ležícího na magistrále, kde nás už očekávají pracovníci stanice. Pokud všechno dobře dopadne, malí jeřábi se vylíhnou v Rusku a postupně se připravují na návrat do své domoviny. Od roku 2015 se Zoo Brno společně se Zoo Olomouc a Zooparkem Chomutov podařilo díky spolupráci s rezervací postupně vypustit do přírody pět jeřábů mandžuských a jednoho daurského. Dva z jeřábů mandžuských, samice Tulungin a samec Gar, přežili zimu v divočině a v roce 2018 byli pozorováni opět v Chinganu.

Míra přežití vypuštěných jeřábů

V letech 1991 až 2019 bylo do přírody vypuštěno celkem 104 jeřábů mandžuských a 61 daurských. Na zimovištích nebo v rezervaci bylo zastiženo celkem 27 jeřábů mandžuských a 29 daurských. Někteří vyhníždili ve volné přírodě, a to v páru s vypuštěným i divokým jedincem. Zatímco míra přežívání jeřábů daurských je až 43,5 %, v případě mandžuských je nižší (24,5 %). Příčinou rozdílu jsou odlišná zimoviště. Jeřábi daurští zimují převážně v Japonsku, kde je místní birdwatcheri pravidelně odečítají a odečty posílají na lokální kroužkovací stanice. V Číně jsou

Foto: Petr Suvorov

Vzrostlé mládě ze Zoo Brno při transportu na Dálný východ v dřevěných bednách v roce 2020

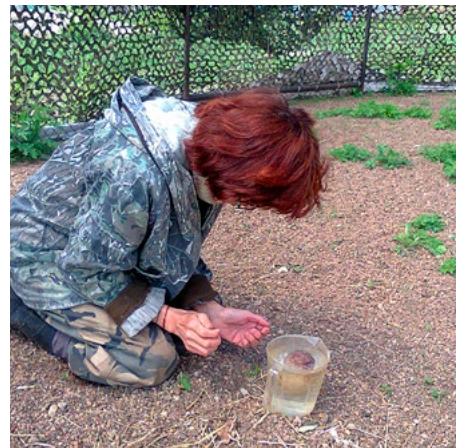

Foto: Petr Suvorov

Pracovnice stanice kontroluje oplozenost vajec

Foto: Nikolaj Balan

Jeřábi z českých zoo při vypouštění do přírody v roce 2017

podobná data sbírána pouze sporadicky, protože lidé zde nechodí do přírody tak často. Označení jeřábi mandžusťi se tak pohybují v krajině, aniž by je někdo zaznamenával.

Projekt čelí i problémům

Přes vyčerpávající boj s byrokracií i logistikou vidím jako zásadní komplikaci zdravotní faktory, které mohou transport zrušit téměř okamžitě. V letech 2017–2020 nám situaci komplikovaly vlny různých chorob – ptačí chřipky, newcastleské choroby a covidu-19. Přesto se nadále snažíme pokračovat. Těsně před začátkem pandemie, v únoru 2020, jsme do stanice dopravili dva mladé samce Konstantina a Petra.

Foto: Petr Suvorov

Letní stanice pro reintrodukcii vzácných druhů ptáků na Klešenském jezeře

Kvůli byrokracii bylo nutné odvézt ptáky z Brna do Moskvy po zemi a teprve tam je naložit do letadla. Zvířata tak strávila v transportních bednách plných pět dní, přesto transport v pořádku zvládla. Nyní se aklimatizují v prostorách stanice a čekají na vypuštění v letošním roce.

Co ukázala GSM telemetrie

V roce 2019 se nám po téměř ročním byrokratickém procesu podařilo do Ruska legálně dopravit dva GSM telemetrické vysílače, kterými byli před vypuštěním označeni dva jeřábi mandžusťi a jeden daurský původem z Okské státní přírodní rezervace. Jedná se o vůbec první telemetrované jeřáby vypuštěné v Ruské federaci. Ptáci se zdržovali v Chinganu

do půlky října, kdy byl jeřáb mandžuský Pikan zastřelen lovci. Díky GSM vysílači na noze ptáka bylo možné dohledat kadáver a zahájit trestní řízení za zabití druhu Červené knihy ohrožených druhů Ruské federace.

Na začátku listopadu přeletěl jeřáb daurský Aret přes Čínu do demilitarizované zóny u hranic Severní a Jižní Koreje, kde setrval až do března. Přestože nebyl při své cestě zpět do Chinganu viděn, v místech, kudy letěl, bylo opakovaně zastřiženo hejno tří set jeřábů daurských. Léto strávil v Amurském parku.

Samice jeřába mandžuského Bomnak, vypuštěná jako dvouletá, na začátku listopadu překročila pohoří Malý Chingan a za pět dnů proletěla třemi čínskými provinciemi

(Chej-lung-tiang, Ťi-lin a Liao-ning) až na pobřeží Korejského zálivu mezi Korejským a Liaotungským poloostrovem. Po krátké návštěvě Severní Koreje se v polovině prosince opět vrátila do Číny k jižnímu cípu poloostrova Liao-tung. Od konce prosince do začátku března 2020 pobývala v Ta-lienu, kde byla místními ochranáři zastřižena v páru s divokým ptákem na solných nádržích u moře. V březnu se s partnerem vrátila zpátky do Chinganu. Pomocí dronu se podařilo vypátrat přesnou polohu místa, kde si se samcem vystavěla hnízdo a koncem června vyvedla dvě mláďata. Bomnak je pátým vypuštěným jedincem svého druhu, o kterém se ví, že si našel divokého partnera. Je však první, u koho jsme zdokumentovali celou

Grafika: Michail Parilov

Migrační trasy označených jeřábů:

zeleně – místo vypuštění

modře – trasa samce jeřába daurského Areta

červeně – trasa samice jeřába mandžuského Bomnak

životní dráhu od narození až po reprodukci. Tři čtvrtě roku po jejím vyhníždění byla Bomnak s celou rodinou zastřižena na čínském jezeře Š-tiou v provincii An-chuej. Její přítomnost vyvolala zájem médií a China News uvedly, že po 30 letech je to první pozorování druhu v provincii.

Vysílačka ze zabitého Pikana byla v roce 2020 nasazena na dalšího jeřába mandžuského jménem Dep. Ten během loňského podzimu doletěl až do zálivu Žlutého moře (provincie Šan-tung), kde se zdržuje dosud.

Významným zlomem v projektu byla publikace dvou článků na webové stránce Mezinárodního fondu pro ochranu jeřábů (ICF) počátkem roku 2021. Jeden podrobně popisuje výsledky z GSM telemetrie a druhý transport vajec z České republiky na Dálný východ.

Příběh všech čtyř označených jeřábů potvrdil, že vypuštění obou druhů na Dálném východě mělo smysl. V budoucnu plánujeme označit vysílačkami všechny vypuštěné jeřáby. Doufáme, že hromadné značení umožní sledovat jejich adaptaci v přírodě a ukáže důležitost stanovišť jeřábů jak v povodí Amuru v Číně, tak na Korejském poloostrově.

ZOO
BRNO

Хинганский
заповедник

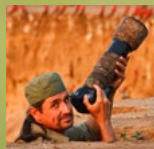
Petr Suvorov | je kurátor ptačí kolekce v Zoo Brno. Mimo metodické vedení kolekce má na starosti projekty ochrany jeřába mandžuského a daurského, dudka chocholatého, sýčka obecného a orla kamčatského. Jeho cílem je smysluplně propojit roli zoologických zahrad a ochrany přírody.

Vlaštovka obecná (*Hirundo rustica*), Siikalahti, Finsko

Medosavka modrolící (*Entomyzon cyanotis*), Gladstone, Queensland, Austrálie

Příběh!

Fotka, která zaujme? Důvody jsou pestré. I protichůdné. Technicky dokonalá být fotka ani nemusí – hlavně když má energii příběhu. Šmrnc, který vzniká i snoubením obrazu a slova. Popisek = příběh. I ten rozhoduje, zda záběr vybočuje. Třeba z řady pěkných fotek kopírujících stereotypy, které jsem viděl x-krát... a které právě tolikrát hned vyšumely.

Sebelejší atlasovka takovou energii nemá. Je sešněrována žánrem. Tedy popisem, od něhož by nemělo nic odvádět pozornost. Ale hlavně: zajímavost foto nepoznáme, nevíme-li, za jakých okolností vzniklo: technicky perfektní záběr kosa na olomouckém trávníku z cyklu „Pták sedí a kouká“ je nuda, technicky „nicmoczáběr“ kosa na trávníku brazilském by byla bomba – žádný takový zatím neexistuje!

Historicky první záběr čehokoli je nejvyšší meta, které může fotografující ptáčkař dosáhnout: perfektní atlasovku nafotit kdekdo (technická rutina), esteticky oslnivý motiv taky (kopírovat není umění), ale podobně první už podruhé nikdo nebude. Není divu, že i v mé profesi, ve vědě, jsou všichni posedlí touhou být první. Mé nejcennější záběry jsou proto ty na první pohled „obyčejné popisné“, ale s příběhy... které vám povím někdy jindy. Ty jsou neopakovatelné z principu, ty už nikdo nikdy nevyfotí.

Takže sem jen pár obyčejnějších fotopříběhů. Vlha pestrá se u sebe doma, tj. v Africe, pere o bidýlko s miniUHP; to nakonec vyhrálo! Siréna... hypnotizující pohled, erotické křivky, perly tajícího sněhu. Tahle kráska mě stála tělo. Ne to fyzické, ale aparátu: během zdlouhavé photo session jsem v tajícím sněhu foťák doslova utopil. Když vidím výsledek, nelituju toho. Medosavka: funguje bez popisku i proto, že příběh je napsán v záběru. A vlaštovku prostě jen překvapil letní déšť.

A obálka? Nejráději mám uhápěčka a když fotku opeřence dělá ne opeřenec, ale okolí.

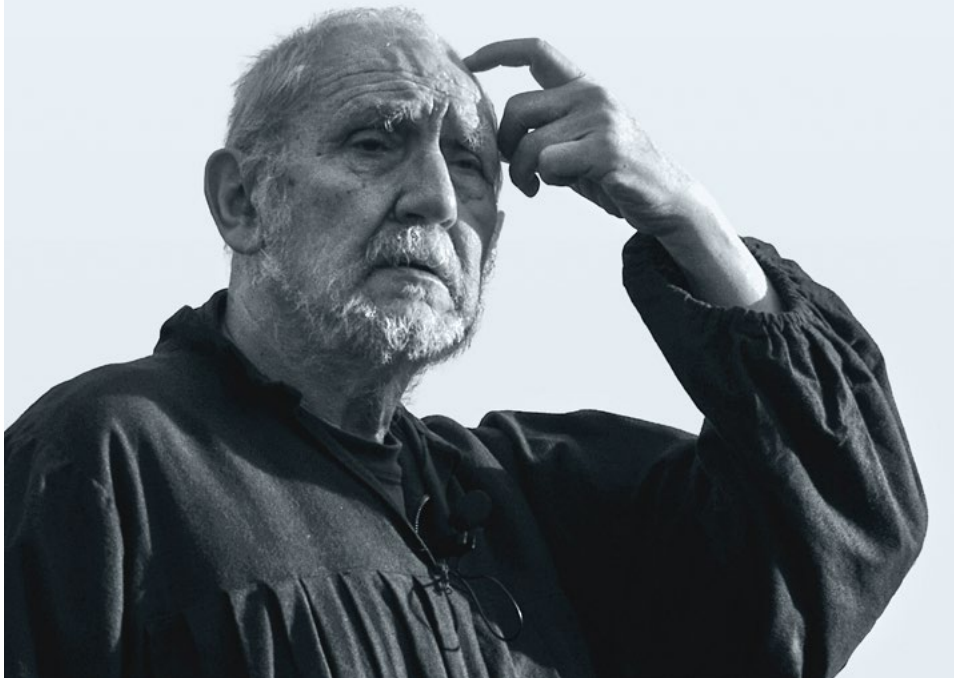

Vlha pestrá (*Merops apiaster*) a lejsek hnědý (*Agricola infuscatus*), Nxai Pan, Botswana

Chaluha subantarktická (*Stercorarius antarcticus lonnbergi*), Jižní Georgie, Antarktida

Pavel Řepa

*23. 7. 1943 Praha +13. 3. 2021 Tachov

Absolvent PŘF UK, student docenta Waltra Černého, působil v letech 1966–1990 v Muzeu Českého lesa v Tachově. Ač původním zaměřením ichtyolog, věnoval se intenzivně terénní ornitologii. Byl hnacím motorem pracovních skupin pro výzkum lisky černé a sčítání káně lesní. Zúčastňoval se pravidelně ornitologických a zoologických konferencí, dopisoval si s předními evropskými ornitology, publikoval odborné statě, biologická hodnocení i posudky. Pracoval i ve státní ochraně přírody jako vedoucí oddělení ochrany přírody na okresním úřadě v Tachově (1990–2002) a pracovník Správy CHKO Slavkovský les (2002–2010), aby se opět vrátil do Muzea Českého lesa, kde definitivně skončil v roce 2020 jako sedmasedmdesátiletý.

Ptáci se sčítat musí, děj se co děj

Rozhovor s Pavlem Řepou

Rozhovor s Pavlem Řepou, čestným členem ČSO, přinášíme ne náhodou právě letos, kdy je ptákem roku káně lesní. Zimní sčítání těchto dravců totiž Pavel koordinoval přes půl století. Kolem Vánoc jej proto Libor Schröpfer vyzpovídal. Je nám nesmírně líto, že tento rozhovor je také rozhovorem posledním. Pavel Řepa byl zakladatelem moderní české kvantitativní ornitologie; vyvrcholením jeho práce je dodnes populární příručka *Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii*, kterou napsal společně s Jiřím Jandou a která vyšla v roce 1986. Za 55 let své činnosti vychoval a formoval celou řadu českých ornitologů. Bohužel už k nim nikdo nepřibude. V noci ze 12. na 13. 3. 2021 Pavel Řepa v Tachově zemřel.

Jak ses vlastně dostal ke zvířatům, bylo to už v dětství?

Vyrůstal jsem v Praze v Podolí přímo u Vltavy. Byl jsem vodní dítě a řeku jsem miloval. Ale kromě toho jsme tenkrát bydleli v bývalé

podolské cementárně, v její správní budově, z níž nadělali byty. Za cementárnou byly svahy bývalého lomu s hustými křovinami, tam jsem jako školáček s bráchou brouzdával a setkával se i ve Velké Praze s volně žijícími živočichy, např. s různými lasicovitými, občas i s liškou a s mnohými ptáky. Jednou jsme dokonce našli hnízdo výra, což pro nás byl zážitek za všechny prachy. A v létě jsem s rodiči jezdil do Krkonoš na Zadní Rennerovky, kde býval v té době na dovolené i Josef Zeman, autor pěkné dětské knížky o veverce Zrzeče. Byl bezdětný, a tak se nám rád věnoval. Byl to dobrý amatérský ornitolog a já jsem se od něj poprvé dozvěděl, jak vypadají jednotlivé druhy našich ptáků a jejich zpěvy. Bylo mi tehdy pět let, ještě jsem nechodil do školy, ale byl to můj první dotyk s ornitologií. Ovšem to byly jen takové dětské zájmy, tehdy jsem nemohl tušit, že mě jednou zoologie bude živit.

Patříš k našim předním ornitologům, přesto vím, že původně ses zaměřil na ryby.

Ano, diplomku jsem dělal na rybách, konkrétně na okounu říčním. Pro ichtyologii jsem se rozhodl pod dojmem jakýchsi fám, kolujících tehdy po fakultě, že v ichtyologii se lze nejnázne dostat k zaměstnání ve výzkumu. Měl jsem namířeno do bratislavského Laboratória rybářstva SAV. Všechno však dopadlo jinak. Přišly v té době ještě platící umístěnky a já se

ocitl na několik let, jak jsem si tehdy myslel, v Okresním muzeu v Tachově. Časem se ukázalo, že se mi jak život v malém městečku, tak i práce v muzeu líbí, a tak jsem zůstal. Přispělo k tomu také to, že dva pokusy dostat se na prestižnější instituce tvrdě ukončil bolševický režim – můj táta byl totiž v padesátých letech vězněn. Tak jsem v tachovském muzeu volky nevolky zůstal a postupně jsem začal zjišťovat, že i na takovém pracovišti je možno dělat výzkum. Velmi mi v té době pomohl dr. Luděk Hůrka, zoolog Západočeského muzea v Plzni. Luděk sám byl velmi dobrý teriolog, zabýval se netopyry, a tak dobře chápal, že my všichni, kdo jsme tehdy působili v malých muzeích v tehdejších Západočeském kraji (Tachov, Cheb,

Pavel Řepa v roce 1970 ve věku 27 let, kdy čtvrtým rokem působil v Muzeu Českého lesa v Tachově

A po 45 letech, v roce 2015, ve stejných kulisách

Foto: Pavel Růžek

Pavel Řepa přednáší na Západočeské ornitologické konferenci ve Spáleném Poříčí v listopadu 2007

Karlovy Vary, Kašperské Hory), máme také touhu dělat výzkum. Jakožto pracovník krajského muzea se nám stal jakýmsi koordinátorem, který u našich nadřízených zajišťoval, aby nám dali prostor pro výzkum. Otázkou ovšem zůstávaly finanční prostředky na vybavení pro takovou práci. Mě tehdy zaujaly výzkumy kvantitativního složení společenstev a to by v ichtyologii vyžadovalo získat elektrický agregát k odlovu živých ryb. To byla investice pro možnosti malého muzea příliš nákladná, a tak jsem se místo ryb začal zabývat vodními ptáky a už jsem byl chycen pro ornitologii.

Jsi autorem mnoha publikací. V 60. a 70. letech jsi publikoval v periodikách Západočeského muzea v Plzni, která vycházela pod vedením dr. Hůrky. Jak na tu dobu vzpomínáš?

Luděk Hůrka mi moc pomohl při mém startu. Jednou ze stránek jeho koordinace činnosti zoologů v malých muzeích bylo vytvoření publikačních možností. Ve spolupráci s botanikem Járou

Foto: Archiv Muzea Českého lesa v Tachově

U příležitosti Pavlových sedmdesátin vydalo tachovské muzeum v roce 2013 aršík známek s jeho podobiznou

Sofronem zajistil, že krajské muzeum vydávalo několik přírodovědných časopisů. Především to byly *Zprávy muzeí Západočeského kraje*, kam jsme posílali hlavně faunistická sdělení a občas i kratší původní odborná sdělení. Pro publikování delších prací, např. velkých faunistických přehledů, byl vytvořen *Sborník Západočeského muzea*. A nakonec vznikl i třetí titul, který se jmenoval honosně *Folia Musei Rerum Naturalium Bohemiae Occidentalis*. Tento časopis měl tři řady – Zoologica, Botanica a Geologica – a publikovala se zde zásadnější odborná sdělení. Mohu tedy s hrdostí tvrdit, že my, Západočeši, jsme měli nejlepší publikační možnosti.

Při rozhovorech o sčítacích programech jsi několikrát řekl, že když člověk začne sčítat Jednotný program sčítání ptáků, musí sčítání provést, i kdyby se měl na transekt doplazít. Sám držíš rekord v počtu provedených sčítání v rámci tohoto programu. Proč je dlouhodobá systematická práce tak důležitá?

Vedle zoologické praxe jsem i zkušený ochránář přírody a vím, jak je takový monitoring pro potřeby ochrany přírody důležitý. Proto soudím, že dlouhodobá sčítání jsou velmi důležitá. A protože jsem člověk velmi svědomitý, tak vím, že je nutno takové sledování dělat, i když to jaksi trochu zalézá za nehty. V roce 2020 jsem konečně předal kolegovi Skořepovi z muzea v Blansku koordinaci akce zimního sčítání kání, kterou jsem vedl od roku 1963. Udržoval jsem ji, aby fungovala děj se co děj, a nemohu než vzpomínout vděčně na všechny své věrné sčítatele.

Patříš k pamětníkům české ornitologie. Kdo z ornitologů na tebe udělal v mládí velký dojem a čím? Máš i nějaké současné mladší kolegy, jejichž práce tě zaujala?

Na fakultě mě učil docent Walter Černý, kterého jsem obdivoval. Velkým přítelem mi byl také Karel Hudec. Ačkoliv mě nikdy neučil ani mi nebyl šéfem, vždy měl zájem o mou práci a stále mě svými náměty postrkoval kupředu. Díky němu jsem se stal československým korespondentem skupiny pro lysku černou

IWRB¹, díky němu jsem činnost této skupiny rozvinul k vytvoření české skupiny pro lysku, a on mě dokonce přistrčil k zájmu o územní systémy ekologické stability krajiny a navíc ke spolupráci s dalším skvělým člověkem, inženýrem Jiřím Lövem. Kromě toho se v posledních dvaceti letech svého života ve volném čase zabýval i psaním divadelních her, což byla záliba, která nás spojovala a v povídání o ní jsme se velmi vyřádili. Hodně pro mě udělal i Karel Šťastný, který trpělivě recenzoval mé odborné články. To byly ovšem ještě doby, kdy recenze byla přátelskou službou.

Z mladších nemohu nejmenovat Jirku Jandu, ale ten by už dnes, kdyby žil, nebyl mladý. Z těch ještě mladších chovám velkou úctu k Martinu Paclíkovi, s nímž jsem se setkal jako s recenzentem a vždy jsem měl pocit, že mi skutečně pomohl kvalitou mých sdělení výrazně zlepšit.

Moc rád vzpomínám na kolegy ze Správy ČHKO Slavkovský les Pavlu Tájkovou, Pavla Jašku a Petru Cehlárikovou.

Věnoval ses mnoha druhům vesměs běžných ptáků. Čím jsou pro tebe zajímavější než rarity?

No, tu lysku jsem si vybral velmi promyšleně. Já byl vždy ochránář a vždy jsem smýšlel ochránářsky. Lysku jsem si k podrobnému sledování vybral proto, že jsem doufal, že jde o druh, který vydrží a přežije všechny změny a zvěrstva, které je člověk v přírodě schopen páchat. Ta káně, to bylo něco jiného, to si vymyslel ústřední výbor ČSOP a já jen nahradil málo schopného koordinátora, aby akce „nechcípla“.

Později jsem sledoval také vzácnější druhy, například jsem v Českém a Slavkovském lese mapoval výskyt datlíka tříprstého nebo jsem v podhůří Českého lesa hledal chřástala vodního. V mé ochránářské praxi v Tachově jsem se mnoho let zabýval tetřívkem obecným.

Ve svém regionu jsi vychoval mnoho ornitologických nástupců. Jak jsi mladé ornitology zapojoval, co by mohli v jiných regionech okopírovat?

Nevim, zda je můj recept na kopírování. Já jsem prostě byl ten, kdo každému mladému studentíkovi, který za mnou přišel do muzea, poskytl radu, co by měl sledovat, jak by to měl sledovat apod. Měl jsem dobré styky s učiteli biologie a oni mi posílali adepty. Také jsem pilně spolupracoval v dětských a mládežnických biologických soutěžích, jako byly Zlatý list, Biologická olympiáda, Studentská odborná výzkumná činnost apod. A tak se stalo, že někteří mí „žáci“ patří k velmi dobrým ornitologům, například Martin Pudil nebo Milena Prokopová.

Patříš k zakladatelům kvantitativní ornitologie (sčítání ptáků) u nás. Do této party patřil i předčasně zemřelý Jiří Janda, který mimo jiné založil v roce 1994 časopis *Ptačí svět*. Jaká to byla osobnost?

Jirka Janda byl nejlepší kamarád, kterého jsem v životě měl. Byl o deset let mladší než já, ale byl myšlenkově tak dynamický, že jsem se od něj učil. Potkali jsme se poprvé na Zoologických dnech v Brně, když jsem

1 International Waterfowl and Wetlands Research Bureau

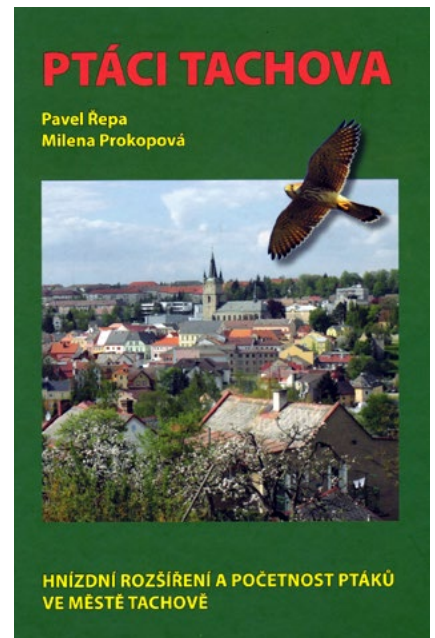

Foto: Ivan Coufalík

Pavel Řepa se rád věnoval mladým ornitologům, na snímku s Martinem Liškou při Vítání ptačího zpěvu v roce 2013

Čtyřicetiletý výzkum a mapování hnízdního rozšíření ptáků zpracovali Pavel Řepa s Milenou Prokopovou a dalšími spolupracovníky do knihy *Ptáci Tachova*, která vyšla v roce 2020 (vpravo)

**HNÍZDNÍ ROZŠÍŘENÍ A POČETNOST PTÁKŮ
VE MĚSTĚ TACHOVĚ**

měl referát o kvantitách, tedy ve fragmen-
tech mimolesní zeleně. Jirka dělal v té době
diplomku na kvantitativních metodách a byl
nadšen úspěchem mého referátu. Rychle jsme
se dali dohromady a já nemohl než obdivo-
vat jeho invenci a tah na branku. Vždyť i ta
naše společná příručka kvantitativních metod²
vznikla jen díky jeho trvalému tlaku na mě. Já
dodal spoustu světové literatury o kvantitách,
své rozsáhlé zkušenosti s použitím mapovací
metody, ale ten, kdo mě donutil to dát dohro-
mady, doplnil to dalšími metodami a dal tomu
konečnou fazónu, to byl Jirka. Znali jsme se
několik let a za tu dobu jsem pouze těžil z toho
gejíru nápadů, které z něho jen sršely, ať již
byly ze zoologické teorie, nebo z ochranné
praxe. Jirka měl jedinou maličkou chybičku,
a to zálibu v riskantní jízdě autem, která ho
bohužel stála život. Zkrátka bohové závidí svým
tvorům jejich dokonalost.

Věnuješ se také divadlu. Co se ti hrálo nejlépe?

Po celý život jsem se věnoval ochotnickému
divadlu, v Tachově jsem prožil dokonce tři etapy
svého ochotničení, z nichž ta poslední, existen-
ce mnou založeného amatérského divadelního
spolku Komedyjanti z Tachova, trvá dodnes.
V tomto souboru jsem hrál, často i režíroval
a občas pro něj i něco napsal. Většinou to
ovšem byly úpravy cizích prozaických textů,
jako byly známé pohádky Jana Wericha z knížky
Fimfárum, povídky Karla Michala *Bubáci pro
všední den*, a dokonce i text amerického autora
Roarka Bradforda *Černošský Pán Bůh a páni
Izraeliti*. Hru pro větší celovečerní představení
jsem spáchal jedinou. Jmenuje se *Světce v běhu
let* a je to průřez dějinami osady Světce ležící
u Tachova, kde vznikla mimořádná stavební
památková péče a ochrany přírody Ostrava ve
Státním zemědělském nakladatelství Praha, 1986

2 Jiří Janda a Pavel Řepa: *Metody kvantitativního
výzkumu v ornitologii*. Vydalo Okresní vlastivědné
muzeum J. A. Komenského, Moravské ornitologické
sdružení v Přerově a Krajské středisko státní
památkové péče a ochrany přírody Ostrava ve
Státním zemědělském nakladatelství Praha, 1986

časem pokusil spočítat, obsahuje seznam
mých rolí přes sedmdesát pět položek.

Mnohé z mých artefaktů mi kriticky pře-
hlížel můj otcovský přítel Karel Hudec, který,
jak jsem již zmiňoval, se zvláště v posledních
letech života také věnoval amatérskému diva-
dlu. Divadlo jsem nepřestal hrát ani v posled-
ních letech, bohužel současná epidemie tuto
mou činnost přerušila.

Doslova legendární jsou už dnes mapování ptáků Českého a Slavkovského lesa či Branžovského hvozdu. Jak vzpomínáš na tuhle dobu a lidi okolo ní? Neměl bys nějakou veselou příhodu z těchto akcí?

Mapování ptáků velkých oblastí, to byla utkvě-
lá myšlenka mého přítele Jirky Jandy. Když
jsem spolu dokončili metodickou příručku
o kvantitativním sledování, začal uvažovat
právě o tomto tématu a učinil první pokus
obdobného sledování na Šumavě. Mě tohle
téma také velmi upoutalo, a když nový zoolo-
g plzeňského muzea Roman Vacík přišel
s nápadem zmapovat Český les, velmi rád
jsem ho podpořil. Vytvořili jsme populární
dvojici organizující obdobná sledování, takže
brzy po skončení Českého lesa jsme udělali
ještě Slavkovský les, Branžovský hvozď a Údolí
Radbuzy. Skvělé bylo to, že se vytvořila bezvad-
ná parta západočeských amatérských ornitolo-
gů, která s námi tyto akce dotáhla až do konce.
Metodika mapovacího sčítání v kvadrátové síti
se stále zlepšovala.

Zvláště zajímavé bylo mapování Českého
lesa, které bylo první a na němž jsme se učili.
Tehdy jsme ještě nepoužívali kvadrátovou
síť, ale bodové transepty, které vytvářely
jakousi spleť, jejíž body se snažily co nejví-
ce vykrytí území. To znamenalo, že jedno-
liví pracovníci dostávali mapu se zákresem
trasy a jejích bodů. Roman ve své pečlivosti
zajišťoval i slovní popis té trasy. Znamenalo
to, že jeden z nás dvou musel předem trasy
projet, na některých místech i projít a vytvořit
popis. Když jsme dospěli na okres Tachov,
spadla tato povinnost na mě. Prováděl jsem
popisy spolu s přítelem Vaškem Chvátalem.
Popis jsme vytvářeli před jarem, kdy mapo-

vání začínalo, tedy v zimě. A tak jsme si užili
spoustu případů, kdy jsme na zasněžených les-
ních cestách zapadli. Více než desetkrát nás
někdo musel vytažovat traktorem, ale na jeden
případ nezapomenu. Naše práce byla časově
napjatá, museli jsme se z výjezdu vrátit včas,
neboť jsme měli nějakou úřední povinnost –
pracovali jsme tehdy na ochraně přírody na
okresním úřadě. A těsně před koncem poslední
trasy nám v cestě stála ohromná závěj. Já jsem
chtěl hledat nějaký objezd, ale Vašek tvrdil, že
závěj s naším teréňákem prorazí. Samozřejmě
neprorazil, ale usadil náš Suzuki Samurai do
závěje. Hrozilo tedy, že zmeškáme důležité
jednání. V této chvíli jsem se na Vaška podíval
tak, že ani necekli, víčkem od lékárníčky během
krátké chvíle doslova vykopával teréňák ze závěje
a my jsme projeli.

S kolegyní Milenou Prokopovou jste v poslední době napsali knihu *Ptáci Tachova*.

Když se dělaly atlasy hnízdicích ptáků různých
měst, posel nás dáblik pýchý a rozhodli jsme se,
že během tří let uděláme atlas města Tachova.
Kolegyně zooložka Milena Prokopová se té věci
ujala, připravila mapovací síť a za pomoci sedmi
dalších ornitologů zorganizovala práce na atlase.
V každém kvadrátu jsme po tři roky sčítali na šesti
bodech, takže náš atlas měl i záběr kvantitativní.
Já jsem v letech 1974–1990, dále pak 2001–2004
a 2010–2016 zjišťoval každoročně na vzorcích
jednotlivých městských biotopů početnost hnízdi-
cích ptáků metodou mapování hnízdních okrsků.
Výsledky těchto prací umožnily pro každý druh
vyskytující se v Tachově v letech 1974–2016
popsat prostorové rozšíření, rozdílly v denzitě
mezi jednotlivými typy biotopů a vývoj denzity ve
zmiňovaných letech. Tak vznikla v roce 2019 kniha,
vyzdobená fotografiemi Karla Machače.

Od roku 2010 jsi čestným členem ČSO, co pro tebe toto vyznamenání znamená?

Musím říci, že jsem nikdy nebyl sběratelem titu-
lů a poct, ale když výbor ČSO rozhodl, že mi
čestné členství udělí, udělal mi tím radost. Beru
to jako uznání své dlouholeté práce v ornitologii
od celé té velké skvělé party.

Ptal se Libor Schröpfer

Poznáte naše malé volavky?

Foto: Zdeněk Tunka (birdphoto.cz)

Samice bukáčka malého obratně šplhá mezi stébly rákosu

Každý z nás již někdy u rybníka, mokřadu či v zemědělské krajině narazil na starou známou volavku popelavou nebo její elegantní příbuznou volavku bílou. Poznáte však i některé další, velikostně menší a u nás vzácnější druhy volavek?

Začněme **bukáčkem malým**. Tato malá, tažná a v subsaharské Africe zimující volavka bývala ještě zhruba v polovině minulého století naším nejběžnějším volavkovitým ptákem. Proč však došlo k tak rapidnímu úbytku početnosti, není dosud objasněno. Zřejmě to ale souvisí se změnou struktury hnízdních biotopů a podmínek na zimovišti. Naše rybníky ztratily svoji druhovou pestrost a snížila se v nich rozmanitost potravy. To bukáčka, který se žije ve větší míře velkým hmyzem, poznamenalo. Hnízdí v nižších polohách, a to především v Polabí, na jižní, střední či severozápadní Moravě a sporadicky i jinde. Pojem „naše“ volavka je však u bukáčka zavádějící, jelikož přiletá ze zimovišť povětšinou v druhé půlce dubna až v první půlce května a odlétá již koncem července a dále v průběhu srpna a září. Většinu roku tak tráví mimo svá hnízdiště. S bukáčkem se nejčastěji setkáme na různých rybnících, mokřadech s příbřežním porostem rákosu či u slepých ramen řek. Typicky se většinu času pohybuje skrytě v rákosinových porostech, a tak ho nejčastěji uvidíme při lovu na jejich okrajích nebo během přeletu nízko nad vodou či nad rákosím, do kterého pak rychle zapadne. Bukáčka proto hledáme právě tam. Zvláště u samců zaujme jejich tmavý hřbet a tmavá část křídel kontrastující se světle krémovou skvrnou na jejich svrchní straně. Aktivní jsou bukáčci i v noci, a pokud je nedohledáme, máme je tak především (ale nejen) ve večerních a nočních hodinách šanci alespoň slyšet.

Podobné vlastnosti bychom mohli (soudě podle podobného jména) čekat i u **bukáče velkého**, nicméně bukač se od bukáčka v mnohém liší. Netáhne do Afriky, ale na zimu se přesouvá směrem do západní Evropy a do oblasti Středomoří, i když někteří ptáci zimují také v České republice. U nás se s ním setkáme například na Českolipsku, v jižních Čechách či na jižní Moravě. Stejně jako bukáček potřebuje i bukač pestré rybníky s extenzivním hospodařením, ale oproti bukáčkovi většinou vyžaduje rozsáhlejší porosty rákosu různého stáří střídající se s menšími plochami otevřené mělké vody, kde může lovit hmyz, drobné ryby nebo obojživelníky. V těchto místech také bukače můžeme pozorovat, nicméně mnohem pravděpodobněji ho uslyšíme, a to také v noci. Jeho frekvenčně nízko položený hlas se nese daleko a zní podobně, jako byste foukli do lahve od piva. Pokud ho už zahlédneme, bude nejspíše pomalu procházet řídkými porosty rákosu nebo přelétat nad lokalitou. Překvapíme-li ho však svou přítomností a bukač zaujme svůj typický vzpřímený ochranný postoj, při němž splývá s okolním porostem, nemusíme si ho vůbec všimnout (stejnou parádičku umí předvést i bukáček). Jeho zbarvení je typické, a tak ho není těžké poznat. Oproti bukáčkovi je také zhruba dvakrát tak velký.

Ani **kvakoše nočního** nepotkáme v hnízdní době běžně po celé naší republice. Na tuto elegantní menší volavku s šedým zbarvením a tmavou svrchní částí těla nejčastěji narazíme v rybnících a mokřadních oblastech s porosty stromů a keřů, především v jižních Čechách a na jižní Moravě. Oproti předchozím dvěma druhům ale kvakoše můžeme pozorovat nejen v rákosí či v jiných nízkých příbřežních porostech, kde vyčkává na svou potravu (drobné

ryby a obojživelníky, větší hmyz), ale i na vysokých stromech u vodních a mokřadních biotopů. Je schopen zahnízdit i přímo v rákosových porostech, ačkoli běžněji hnízdí ve stromových koloniích, a to i s jinými druhy volavek. Aktivní je především za šera a též v noci, kdy nám jeho přítomnost bezpečně prozradí charakteristický hlas, samozřejmě však i během dne. Je to tažný druh se zimovišti v tropické Africe a u nás se s ním můžeme setkat zhruba od dubna do září. Pozor však na mladé ptáky. Jako u většiny brodivých se mladí kvakoši potulují všude možné, a nedospělého kropenatého jedince tak můžeme od konce jara pozorovat téměř kdekoliv.

U zbylých dvou volavek již jména neprozrazují jejich hlasové projevy, ale odkazují na jejich (velmi elegantní) vzhled. **Volavka vlasatá** u nás nehází, setkat se s ní ale můžeme, a to nejčastěji v jarních měsících. V Evropě ji zastihneme na jihu a východě. Tento malý, tichý druh volavky migrující do Afriky se vyskytuje v různých vodních a mokřadních biotopech. V klidném postoji při hledání potravy působí světle hnědým dojmem, nicméně při vyplašení a v letu nás do očí „praští“ čistě bílá křídla a ocas (a to opravdu stojí za to).

Volavka rusohlavá je na našem území ještě větší vzácností než volavka vlasatá. Mohla by být zaměněna s volavkou stříbřitou, nicméně má kompaktnější proporce a kratší zobák. Se štěstím ji lze u nás zastihnout od jara do podzimu (především však v pozdním létě), jinak se za ní musíme vypravit například do jihovýchodní Evropy. Můžeme ji očekávat v mokřadech (spíše s nižším porostem), ale i v suchých biotopech. Typický je její výskyt na pastvinách (příkladem mohou být fotky z Afriky, kde tyto volavky „jezdí“ na buvolích). Ostatně, anglický název Cattle Egret mluví za vše. Josef Rutterle

Naše malé volavky

Určování v přírodě

Ilustrace: Jan HOŠEK

Kvakoš noční

Nycticorax nycticorax

Velikost: 58–65 cm

Rozpětí křídel: 90–100 cm

Výskyt v ČR: nehojně hnízdí (III.–X.)

Stav a početnost v ČR: nárůst početnosti, 500–800 párů

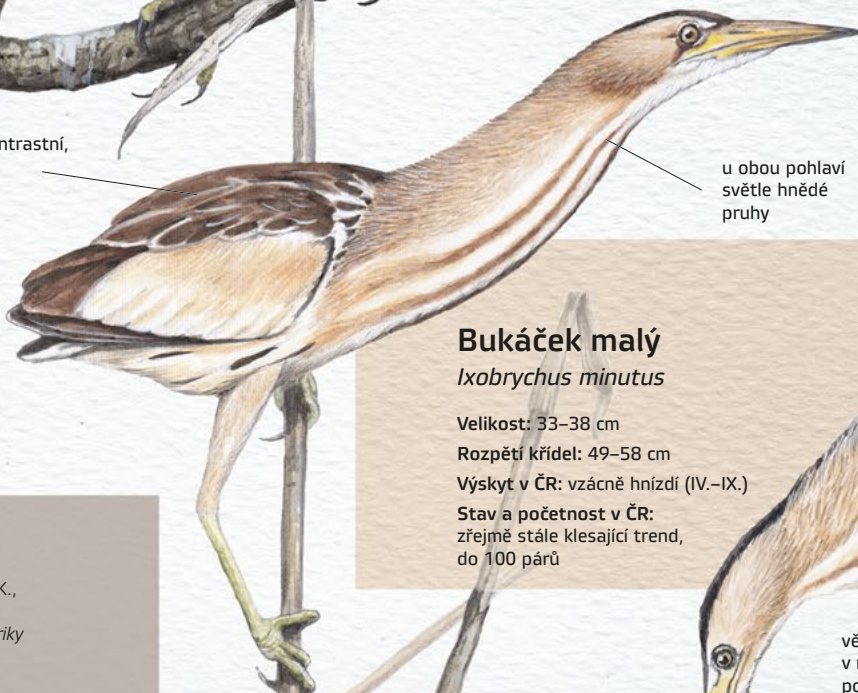

kontrastní krémově zbarvená skvrna na svrchní straně křídel

méně kontrastní, dohnědá

F

Bukáček malý

Ixobrychus minutus

Velikost: 33–38 cm

Rozpětí křídel: 49–58 cm

Výskyt v ČR: vzácně hnízdí (IV.–IX.)

Stav a početnost v ČR: zřejmě stále klesající trend, do 100 párů

M

většinu času v rákosí, šplhá po stéblech

Literatura:

Svensson L., Mullarney K., Zetterström D. 2016: *Ptáci Evropy, severní Afriky a Blízkého východu*. Ševčík Plzeň

Štastný K., Hudec K. a kol. 2005: *Fauna ČR Ptáci 2/I a 2/II*. Academia Praha

v hnízdním období
prodloužená pera v šíji

krátký zobák

se složenými křídly
působí světle hnědým
dojmem

velmi nápadná bílá křídla

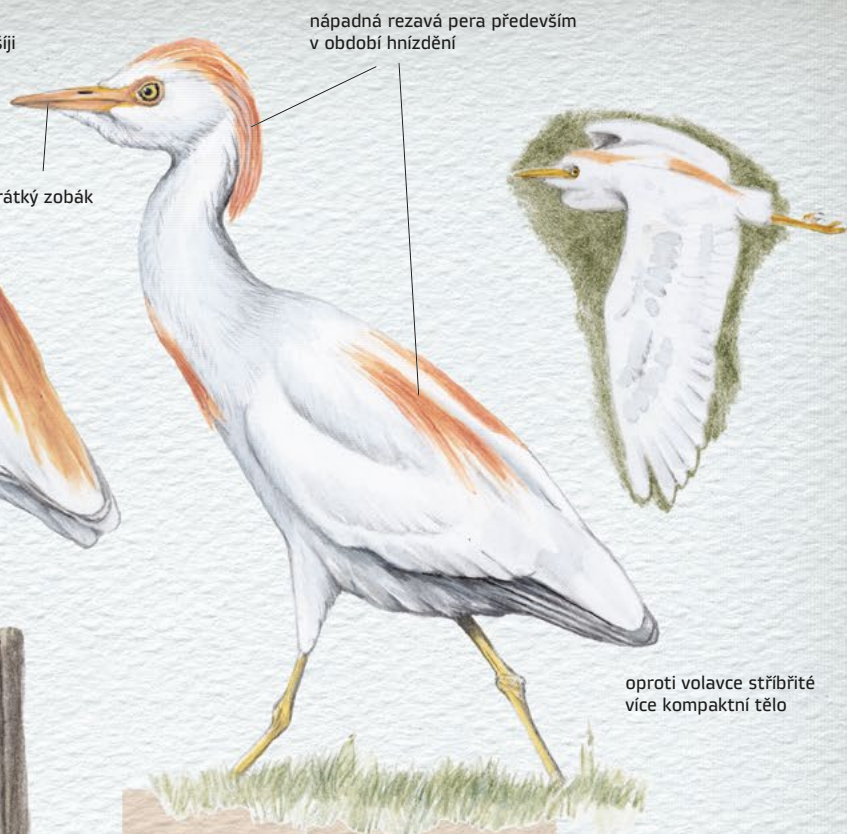
Volavka vlasatá

Ardeola ralloides

Velikost: 40–49 cm

Rozpětí křídel: 71–86 cm

Výskyt v ČR: řídce protahuje (IV.–X.)

nápadná rezavá pera především
v období hnízdění

oproti volavce stříbřité
více kompaktní tělo

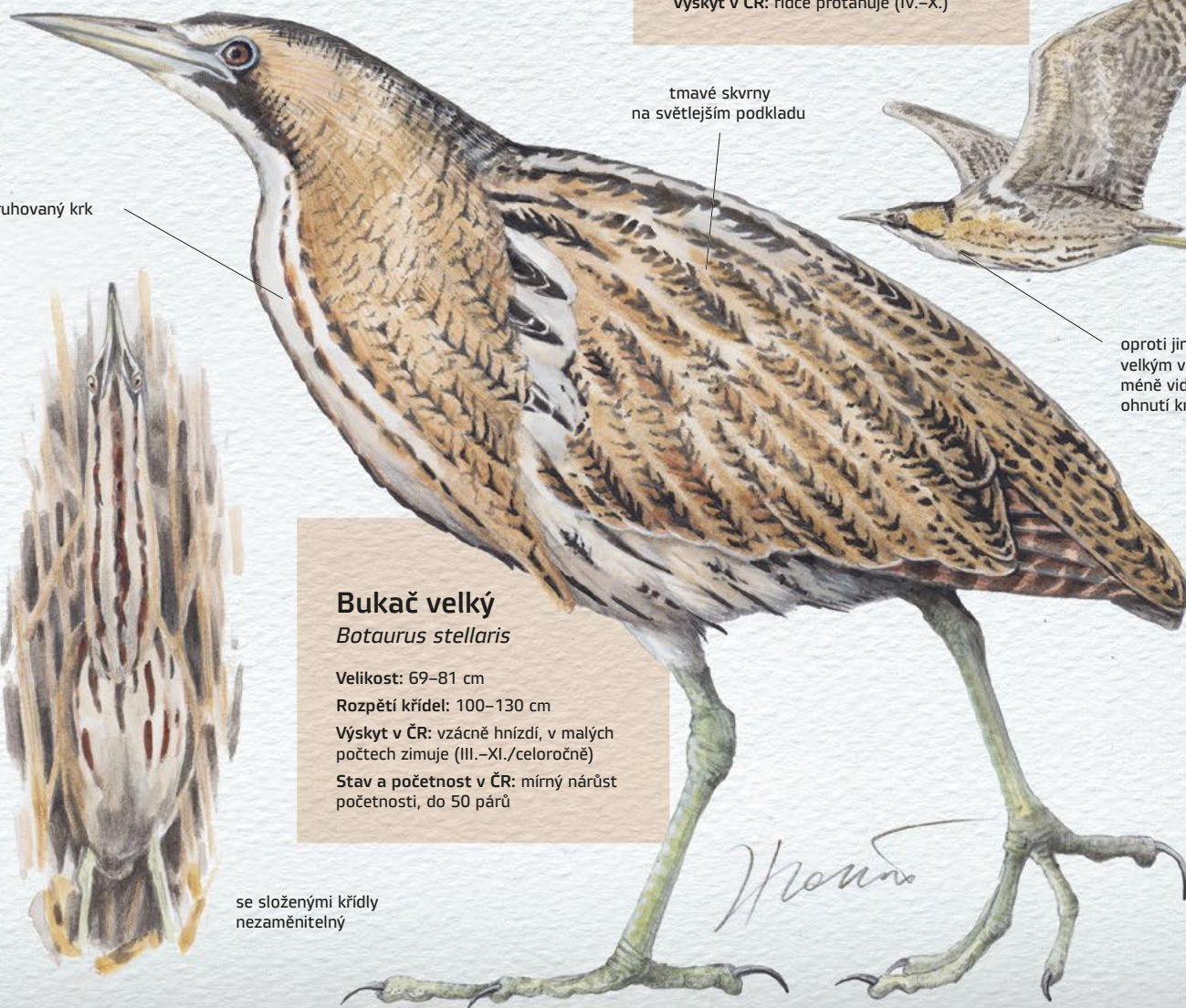
Volavka rusohlavá

Bubulcus ibis

Velikost: 45–52 cm

Rozpětí křídel: 82–95 cm

Výskyt v ČR: řídce protahuje (IV.–X.)

pruhovaný krk

tmavé skvrny
na světlejším podkladu

let
podobný
sovímu

oproti jiným
velkým volavkám
méně viditelné
ohnutí krku

Bukač velký

Botaurus stellaris

Velikost: 69–81 cm

Rozpětí křídel: 100–130 cm

Výskyt v ČR: vzácně hnízdí, v malých
počtech zimuje (III.–XI./celoročně)

Stav a početnost v ČR: mírný nárůst
početnosti, do 50 párů

se složenými křídly
nezaměnitelný

Krutihlavovy hlavolamy aneb nad čím krutihlav kroutil hlavou

Dobrý den, milí kamarádi.

Měli jste při výpravě na hraboše v minulém čísle smůlu? Nevěste hlavu a zkuste lovit dál v dnešním kvízu. Alespoň zjistíte, co o káních víte a jak životu kání a hrabošů

rozumíte. S každou správnou odpovědí ulovíte zdravého hraboše, za chybnou odpověď získáte otráveného hraboše.

1) Co se mi asi honí hlavou, když v průhledu mezi listy zahlédnu tento pohled? Dívá se na mne:

- a) káně lesní
- b) jestřáb lesní
- c) výr velký

2) Na louce se objeví spleť podzemních nor s mírně zvednutou půdou nad vrchními chodbičkami. Sem tam jsou nad chodbičkami i malé nepravidelné hromádky zeminy. Je to znamení, že tu žije:

- a) hryzec vodní
- b) krtek obecný
- c) hraboš polní

3) Zahrádkář, který pěstuje zeleninu na zahradě u pole, najde na záhoně ohryzané vrchní části kořenů mrkve, bulev celerů a vyhlodané zelí. Co mu poradíš?

- a) Řadí tu myši domácí, ať si pořídí kočku.
- b) Na zelenině si pochutnal krtek, ať ho chytí a odnese na pole daleko za zahradu.
- c) Úrodu mu sklízeli hraboši, ať na pole i zahradu přiláká dravce tak, že tu pro ně postaví berličky, aby měli odkud vyhlížet svoji kořist.

4) Jak ovlivní život kání přemnožení hrabošů, pokud nezasáhne člověk?

- a) Zvýší se velikost populace kání.
- b) Sníží se velikost populace kání.
- c) Nijak.

Věřím, že jste úspěšně ulovili samé zdravé hraboše, a tak se můžete bez obav rozběhnout za káněmi do přírody.

Na další setkání s vámi se těší váš Krůťa

Správné odpovědi aneb jak dopadl tvůj lov:

Připravila Vladka Sládečková

Polet' se mnou do přírody

Tipy na aktivity pro rodiny s dětmi

Milí kamarádi,

nejen káně mají rády hraboše. S velkou chutí si na nich pochutná i jiný krasavec, který má skoro všechno delší než naše káně. Má mnohem delší krk, zobák, nohy i větší rozpětí křídel, dokonce jedno z největších mezi našimi ptáky. Jen snad jméno má o trochu kratší. Víte, koho mám na mysli?

Tuším, že ano. Jde o čápa bílého. Vedle obojživelníků a plazů tvoří hraboši opravdu podstatnou část jeho jídelníčku. Že ve svém okolí čápa máte? To je prima! Můžete pomoci psát kroniku čapích hnízd. Na mapě na birdlife.cz/capi najdete „své“ hnízdo a zapíšete, co jste na něm pozorovali. Pokud se hnízdo

kontrolovat opakovaně, až do vylétnutí mláďat. Postupně tak třeba pomůžete změnit barvu jeho puntíku na mapě až na červenou, tedy rozsvítit ho barvou, která říká „Zde už jsou velká mláďata“. Nezapomeňte, že máme i mobilní aplikaci a můžeme pozorování zadat přímo v terénu!

Mláďatům ale může hrozit velké nebezpečí v podobě různých provázků a dalších odpadků, které rodiče omylem přinesou na hnízdo. Mohou se do nich zamotat a dostat se tak do opravdu velkého maléru. Mláďě, které je přivázané k hnízdu, bez pomoci člověka zahyne. Pátrejte proto v okolí po místech, kam čápi létají

za potravou, a pokud narazíte na nějaké odpadky, odneste je raději do popelnice.

Díky moc za pomoc a užíjte si radost z pozorování čápů!
Váš Krůťa

Čerstvě vylíhnutá mláďata čápa bílého

Foto: Alice Jančková, Jaro Jaroměř

Připravila Gabriela Dobruská

Skřivan a pomník Milady Horákové

Vytvořit pomník významné osobnosti je pro sochaře uměleckou výzvu. Zvláště když je třeba obstat v konkurenci předchůdců i současných kolegů a když se navíc jedná o tolik citlivé téma a tak mimořádnou osobnost, jakou je Milada Horáková (1901–1950).

Její pomník od sochaře Josefa Faltuse zdobi už více než pět let Pětikostelní náměstí v Praze na Malé Straně, kde byl umístěn záměrně na dohled od Poslanecké sněmovny. Ve srovnání s mnoha jinými památníky je zajímavě netradiční. Skromností svých rozměrů citlivě ladí s okolím a neusiluje o ovládnutí prostoru překvapivou výrazností ani patosem a monumentalitou. Z dálky jeho tmavá silueta ve svalu mezi kmeny mohutných stromů nijak nápadně nevyčníká. Teprve když obcházíme kamennou desku s posledními slovy, která odsouzená dr. Milada Horáková pronesla před smrtí, a strohý řečnický pult s mikrofonom, můžeme si živě představit tísnivé ovzduší soudní síně v době, kdy justice představovala přímý opak práva a spravedlnosti.

Hlavní síla a nejdůležitější sdělení autorova nápadu ale spočívají v něčem jiném. Pokud by před mikrofonom stála sebelépe zpodobněná bronzová postava obžalované, nebyl by pomník ani zdaleka tak působivý, jako když na jeho vrcholu sedí drobná socha skřivánka.

Jde o zdánlivě prostou, ale výstižnou metaforu. Vykonstruovaný proces, zakončený justiční vraždou, znamenal pro statečnou českou právničku a političku tragické ukončení života.

Foto: Patrik Kubas

Detail z pomníku Milady Horákové na Pětikostelním náměstí v Praze (Josef Faltus, 2015)

Nedokázal však zlomit její svobodnou a smířené vyrovnanou mysl. Právě ona je tím skřivánkem, který se už ve chvíli vynesení rozsudku chystá volně vzlétnout mimo dosah nenávislné komunistické moci. Pomník Milady Horákové je křehký, neokázalý a zároveň hluboce pravdivý, stejně jako její myšlenky, zaznamenané v tolikrát citovaném posledním dopisu na rozloučenou.

Skřivan polní (pták roku 2005) je mezi lidmi odedávna oblíbeným ptačím druhem. Jeho jméno se dostalo do názvů řady pěveckých souborů a soutěží, dokonce i ulic, čtvrtí, několika obcí a pokrmů. Ve spisovné i zdobně podobě slouží také jako příjmení. Lidé, kteří dávají přednost časnému vstávání, jsou symbolicky označováni za „skřivany“ v protikladu k ponocujícímu typu „sov“. V uměleckém světě najdeme zmínky o skřivanovi v milostné a přírodní lyrice. Do světové literatury vstoupil např. ve slavném Shakespearově dramatu *Romeo a Julie*. J. V. Sládek pojmenoval jeden ze svých cyklů básní pro děti *Skřivánčí písně*. Známý je také název filmu Jiřího Menzela *Skřivánci na nitě*. Jeho děj se odehrává právě v době politických procesů 50. let. Skřivan se vyskytuje i v mnoha pranostikách, protože už od přelomu února a března temperamentně poletuje a zpívá (vyznačuje si hnízdní okrsek) nad probouzející se krajinou. Objevuje se jako nositel radosti, symbol jara a svobody. Svobody, o kterou se ve své vůli, přesvědčení a projevu nenechala od nacistů ani komunistů připravit Milada Horáková. ✎

Daniel Razím

Příště: Orel – symbol bohů na hvězdném nebi

climax
SUNSCREENS

žaluzie | rolety | markýzy
fasádní clony | pergoly

Stínění Climax to má pod kontrolou.

4
ROKY
ZÁRUKA

Exkluzivní partner
stínicí techniky Climax.

HAKI®
Stínicí technika

Jinačovice 161, 664 34
777 317 963 | haki@haki.cz

www.haki.cz

KNIHY, KTERÉ MAJÍ SMYSL

WWW.KNIHYKAZDA.CZ

Využijte navýšení 20% slevy o dalších 5 %
pro členy ČSO s kódem bird0520.

KAZDA

Rodinný příběh luňáka hnědého

Jak Vlasta, její bratr a její potomci putovali do Afriky

(věnováno Vlastě Škorpíkové, dlouholeté člence ČSO, k životnímu jubileu)

Když jsme začínali s telemetrickým sledováním dravců, věnovali jsme se hlavně luňákům červeným, ale několik vysílaček jsme dali také mláďatům luňáků hnědých. Později jsme vysílačkami vybavovali luňáky hnědé v Evropě (v Česku, na Slovensku, v Bulharsku, Německu, na Ukrajině) i na západní Sibiři v Rusku. Jedním z prvních luňáků hnědých s naší vysílačkou byla samice Vlasta, o jejíž dosavadní životní příběh se s vámi chceme podělit.

Vlasta se vyklubala z vajíčka jako jedno ze dvou pozdních mláďat v roce 2017 na hnízdě ve středočeských Věstudech. Dostala ornitologický kroužek C155856, odečítací kroužek PWA a také vysílačku polské firmy Ecotone o hmotnosti 20 g, která jí byla upevněna přes bedra. Její bratr Josef dostal kroužky C155855 a PVA a vysílačku stejného typu upevněnou jako batůžek na zádech. Od této chvíle jsme oba ptáky sledovali, a díky tomu se nám podařilo odhalit řadu zajímavostí z jejich života až do období Vlastina zahnízdění a vyvedení mláďat. I jejím mláďatům byly nainstalovány vysílačky, tentokrát od litevské firmy Ornitela (opět o hmotnosti 20 g); bylo tak možné porovnat chování matky a mláďat.

Vlasta poprvé zahnízdila v roce 2020 ve věku tří let (ve čtvrtém kalendářním roce života). To už měla za sebou tři zimy strávené v západní Africe. Tam také odletěla po svém prvním hnízdění. Vyprávění ale začneme dnem, kdy ona i Josef dostali vysílačku.

Hnízdo sledované Dušanem Rakem si pár luňáků hnědých postavil ve výšce 23 m na topolu na okraji lesíka u Věstud. Luňáci měli dvě mláďata, kterým byly vysílačky nasazeny Lubošem Peškem 26. 7. 2017. To měl Josef hmotnost 730 g a Vlasta 850 g. Na hnízdě a v jeho blízkosti se mláďata vyskytovala do 30. srpna, poté se vydala na zimoviště v subsaharské Africe.

Vlasta se po osamostatnění pustila na jih. Přes Bavorsko, západní Rakousko a severní Itálii se dostala až do střední Itálie, odkud se přes Středozemní moře vydala do Alžírsko. Nejprve letěla nad Korsikou a Sardinii a poté ji čekalo 240 km nad otevřeným mořem. Tento náročný přelet ze Sardinie do Alžírsko absolvovala 28. 9. a trval jí 8,6 h při průměrné rychlosti 28 km/h. Nad mořem bylo oblačno s teplotami v rozmezí 15 až 27 °C a válný západní vítr o rychlosti 1,1 m/s. Středoevropská luňáci hnědí obvykle překonávají Středozemní moře přeletem přes Gibraltarský průliv a v dalších letech volila tuto podstatně méně náročnou variantu i Vlasta. Při první cestě ale z Alžírsko pokračovala jihovýchodním směrem do Mali, kde změnila kurz na západ a zimovala až v Senegal. Tato oblast jí vyhovovala, neboť se tam vrátila zimovat i v dalších třech letech. Zpět do Evropy letěla začátkem roku 2018 přes Gibraltár a zastavila se už ve Španělsku, kde strávila léto; pak opět

následovala cesta do Senegal. V dalším roce strávila léto ve Francii a teprve ve třetím roce života se vrátila do Česka k hnízdění.

Svého prvního životního partnera našla u Úsova a založila s ním vlastní hnízdo ve vzdálenosti 198 km od hnízda rodného (nedržela se tedy poznatku španělských vědců, že si luňáci hnědí stavějí hnízdo ve vzdálenosti průměrně 5 km od rodného hnízda).

Vlasta přeletěla státní hranici Česka 15. 4. 2020 a od 21. 4. 2020 už byla trvale na hnízdišti u Úsova na Hané. S partnerem si založila hnízdo na okraji polního remízu na dubu ve výšce 15 m. Našli jsme ho snadno podle signálů z vysílačky, jež udávaly její polohu trvale na stejném místě; Vlasta totiž hnízdo, které jsme stejně jako oba partnery pozorovali z velké dálky dalekohledem, po celou dobu inkubace neopouštěla. Teprve při pozdější kontrole jsme na hnízdě vyzdobeném igelitem našli dvě mláďata (později analýzou DNA určená jako samci), která jsme pojmenovali Petr a Pavel. Obě mláďata zdárně dospívala a po vyřízení příslušných povolení orgánů ochrany přírody dostala dne 4. 7. 2021 kroužky (Petr C110935, Pavel C110934) a vysílačky. Vlasta o mláďata poctivě pečovala a na hnízdišti byla až do 30. srpna, kdy se západním směrem vypravila na pravidelnou migraci přes Gibraltár do západní Afriky (20. 9. 2020 překonala Gibraltár a od 1. 10. 2020 už pobývala v Mali). Zimovala pak na známých místech v Senegal.

Obě mláďata, Petr i Pavel, opustila hnízdiště ve stejný den jako Vlasta, na rozdíl od ní se však pustila přímo na jih k Chorvatsku. Petr si pak cestu přes Středozemní moře rozdělil na tři části. Nejprve letěl 8. 9. z Chorvatska přes Jadran do střední Itálie (243 km, 6 h, 40,5 km/h,

Lubomír Peška a Dušan Rak označují Vlastu vysílačkou

slunečno, 16–27 °C, severní až severovýchodní vítr 2,6 m/s). Nečekaně dramatická byla kvůli změně počasí druhá část přeletu. Při ní Petr vyletěl z Itálie 10. 9. ráno a namířil si to směrem na Sardinii s využitím severního větru. Když byl asi 100 km od Sardinie, vítr se prudce změnil na jihozápadní a Petr na to reagoval změnou kurzu na jihovýchod. Po 14 hodinách nepřetržitého letu nakonec přistál na Sicílii (jeho průměrná rychlost byla 38,7 km/h), přičemž zdolal neuvěřitelných 542 km, což je nejdlejší zjištěná vzdálenost, kterou luňák hnědý souvislým letem překonal. Třetí část letu absolvoval hned 13. 9. a jednalo se o překonání moře mezi Sicílií a Tuniskem. Tuto část přeletu v délce 271 km zvládl za 7,4 h rychlostí 36,6 km/h (polojasno, 21–27 °C, severovýchodní vítr 4,8 m/s). Další den Petr pokračoval severozápadně do vnitrozemí Tuniska a 16. 9. již byl uprostřed Alžírsko. Pak pokračoval do Mali, přes jižní Niger a Benin do Toga, které celé obletěl, načež se přes Burkinu Faso dostal do jižní části Mali, kde přezimoval.

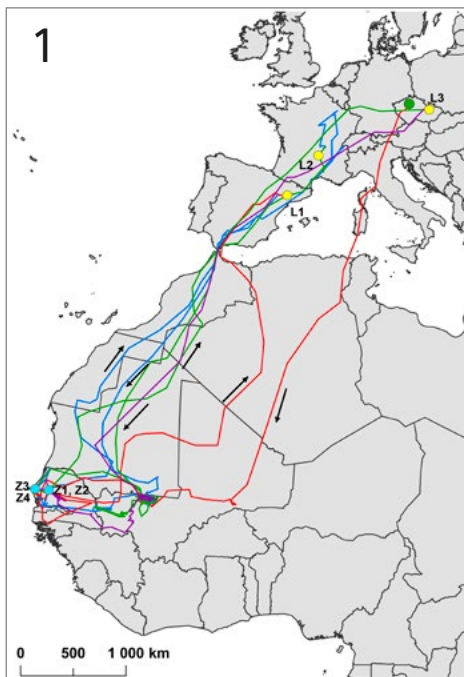

Mláďata Vlasty na hnízdě u Úsova v roce 2020 při první kontrole

Foto: Ivan Literák

Foto: Stanislav Vyhnaň

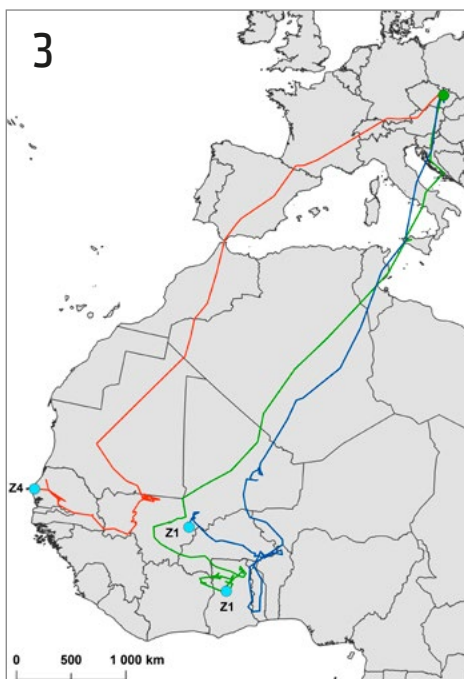
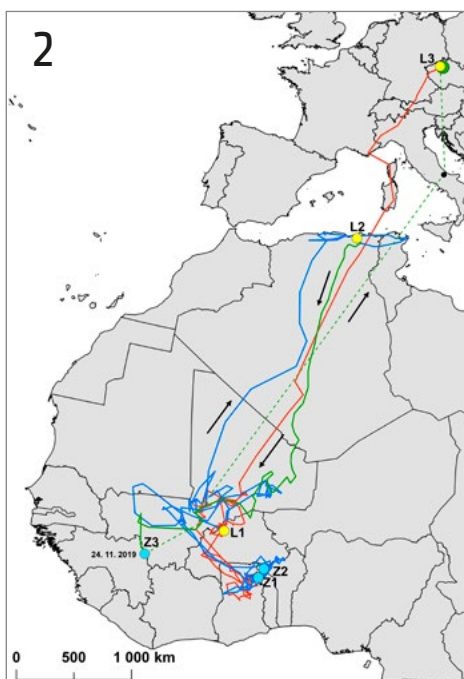

1 – Pohyb Vlasty od vyvedení z hnízda v r. 2017 po první hnízdění v r. 2020. Zelený kroužek – rodné hnízdo, červená linie – trasa během 1. roku života, modrá linie – trasa během 2. roku života, zelená linie – trasa během 3. roku života, fialová linie – trasa během 4. roku života. Šipky znázorňují směr pohybu, Z1, Z2, Z3 a Z4 jsou lokace (místa zimování) Vlasty 31. 1. 2018, 31. 1. 2019, 31. 1. 2020 a 31. 1. 2021, L1, L2 a L3 jsou místa letního výskytu Vlasty 30. 6. 2018, 30. 6. 2019 a 30. 6. 2020, L3 je navíc místo hnízdění Vlasty v r. 2020.

2 – Pohyb Josefa od vyvedení z hnízda v r. 2017 do léta 2020. Zelený kroužek – rodné hnízdo, červená linie – trasa během 1. roku života, modrá linie – trasa během 2. roku života, zelená linie – trasa během 3. roku života (plná čára podle denních lokací, přerušovaná čára je nejkratší spojnice GPS lokací dostupných v období od 24. 11. 2019 do 22. 6. 2020), šipky znázorňují směr pohybu, Z1, Z2 a Z3 jsou lokace (místa zimování) Josefa 31. 1. 2018, 31. 1. 2019 a 24. 11. 2020, L1, L2 a L3 jsou místa letního výskytu Josefa 30. 6. 2018, 30. 6. 2019 a 30. 6. 2020, černý kroužek v Itálii označuje lokace Josefa 26. a 27. 4. 2020.

3 – Pohyb Vlasty, Petra a Pavla po vyhnízdění v r. 2020. Vlastní hnízdo Vlasty (= rodné hnízdo Petra a Pavla) je vyznačeno zeleným kroužkem, červená linie – migrační trasa Vlasty, zelená linie – migrační trasa Petra, modrá linie – migrační trasa Pavla, Z4 je místo 4. zimování (31. 1. 2021) Vlasty, Z1 – místa prvních zimování (31. 1. 2021) Petra a Pavla.

Podobnou strategii přeletu z Evropy do Afriky zvolil i Pavel. Nejprve přeletěl z Chorvatska přes Jadran do střední Itálie (6. 9., 261 km, 8,5 h, 30,7 km/h, slunečno, 20–28 °C, jihozápadní vítr 1,1 m/s). Druhou část přeletu absolvoval o dva dny později 369 km dlouhým přeletem ze západního pobřeží Itálie na Sicílii (10,5 h, 35,2 km/h, slunečno, 22–30 °C, severní vítr 2,2 m/s). Poslední část přeletu ale Pavel uskutečnil až o měsíc později, 6. 10., kdy přeletěl ze západního pobřeží Sicílie do Tuniska. Tuto závěrečnou etapu o délce 337 km zvládl za 9,5 hodiny (35,5 km/h, polojasno, 20–23 °C, severní vítr 4,1 m/s). Předpokládáme, že neleťel sám. Luňáci hnědí se totiž na Sicílii před přeletem Středozemního moře shlukují a za vhodných podmínek pak přeletují společně.

Po přeletu Středozemního moře Pavel pokračoval přes Tunisko do Alžírsko a 16. 10. dosáhl břehu řeky Niger v Mali. Pokračoval přes Burkinu Faso (opačným směrem než Petr) do Ghany, kterou si zvolil jako první zimoviště.

Vraťme se ale ještě k životnímu příběhu Josefa, Vlastina bratra. Ten volil pro první cestu na zimoviště stejný směr jako Vlasta. Na Korsiku ale přeletěl až z jižní Francie, pak teprve pokračoval přes Sardinii a Středozemní moře překonal 17. 9., tedy o více než 14 dní později než Vlasta. Z Francie to měl přes moře na Korsiku 256 km, což zvládl za necelých 6 hodin rychlostí 42,7 km/h (slunečno, 13–28 °C, severozápadní vítr o rychlosti 5 m/s). Na cestě ze Sardinie do Alžírsko pak Josef překonal moře přeletem o délce 238 km, který trval 6 hodin při rychlosti 39,7 km/h (slunečno, 14–27 °C, severovýchodní vítr 1,7 m/s).

Stejně jako Vlasta se poté vydal přes Alžírsko a Mali do tropických oblastí západní Afriky, ale k zimování zvolil území více na východ než Vlasta. Pozoruhodné bylo, že se na první léto nevrátil do Evropy, ale zůstal v oblasti Burkinu Faso blízko zimovišť v Ghaně a Togu, kde trávil svou první a druhou zimu. Teprve druhým létem to vypadalo, že se vrátí do Evropy, a to stejnou cestou, kterou přiletěl do Afriky. Po přiletu na pobřeží se mu ale zřejmě zdála bariéra Středozemního moře příliš náročná pro přelet a druhé léto strávil v příbřežních oblastech Alžírsko a Tuniska. Na zimu se pak vrátil opět

do západní Afriky, tentokrát na hranice Mali a Guiney. Poslední konzistentní hlášení Josefovy vysílačky máme z této oblasti z 24. 11. 2019. Pak technika bohužel selhala, ale naštěstí ne úplně. S velkým prodlením jsme ještě dostali dvě GPS pozice z Itálie z 26. a 27. 4. 2020, ze kterých bylo zřejmé, že se vrací na léto do Evropy.

Ve věku tří let Josef konečně přiletěl zpátky do Česka, do míst poblíž rodného hnízda. Bohužel jsme ale kvůli špatné funkčnosti vysílačky obdrželi v době od 22. 6. do 9. 8. jen 15 lokací z oblasti mezi obcemi Nelahozeves, Budyně nad Ohří a Louny. Jeho případné hnízdění jsme tak nemohli ani potvrdit, ani vyloučit. Pokud se pokusil zahnízdít, projevil výrazně větší věrnost oblasti místa narození (natální filopatrii) než jeho sestra Vlasta.

Spojené osudy luňáků hnědých sledované moderními technickými prostředky nám odhalily netušené detaily ze života našich vzácných dravců. Když se nám je někdy v přírodě podaří zahlédnout, s pokorou si vzpomeňme, co dovedou. A pokud jim či jiným dravcům můžeme pomoci, neváhejme, nemají to v naší řízeném světě lehké.

Ivan Literák, Simona Ovčiariková,
Stanislav Vyhnaň, Jan Škrábal, Lubomír Peške,
Dušan Rak, Karel Makoň, Martin Chmátal

Putování Kamily skončilo

V *Ptačím světě 2/2020* jsme popsali chování telemetricky sledované samice orla mořského Kamily od jejího vypuštění ze záchranné stanice v Rajhradě v květnu 2016 do října 2019. Pohybovala se opakovaně mezi okolím obory Soutok na rakousko-česko-slovenském pomezí a v příhraniční oblasti mezi jihozápadním Maďarskem a sousedící částí Chorvatska. Ani v následujícím období tomu nebylo jinak. Do podzimu 2020 absolvovala dalších šest těchto téměř 300 km dlouhých přeletů a z dalšího roku života strávila 6,5 měsíce v okolí Soutoku a 5,5 měsíce v maďarsko-chorvatském pohraničí.

V první polovině října 2020 začala Kamilina vysílačka hlásit nízké hodnoty teploty a aktivity, což nevěstilo nic dobrého. Orlice se v té době nacházela na jihovýchodním Slovensku v lokalitě Humniská při obci Pernek. Po terénním pátrání byla nalezena uhynulá na poli pod drát elektrického vedení 22 kV a kromě několika oděrek neměla jiná poranění. Je proto pravděpodobné, že nepřežila náraz do drátů elektrického vedení. Následné rentgenologické vyšetření odhalilo brok v oblasti zad, který s bezprostřední příčinou smrti nesoúvisel, ale je důkazem, že po Kamile historicky někdo střílel. Kamilin osud se tedy naplnil. Díky zásahu nálezců poraněného, tehdy anonymního ptáka v roce 2016 a jeho záchraně v rajhradské stanici jsme však mohli sledovat čtyři roky jejího života. Obohatila nás o zajímavé poznatky, které bychom jinak než telemetrickým sledováním nezjistili.

Lenka Rozsypalová, Rudolf Jureček,
Rainer Raab, Ivan Literák

Ústříčníci spí ve velkých hejnech na zemi, kde nejsou chráněni před predátory

Během lockdownu mají ptáci klidnější spaní

Pravidelný spánek je zásadní pro lidské zdraví a jeho nedostatek má řadu důsledků od poruch paměti po zvýšené riziko srdečního infarktu. Ale spát potřebují všichni živočichové, ptáky nevyjímaje.

Proč spíme, stále není uspokojivě vysvětleno. Víme však, že spánek souvisí s úsporou energie a údržbou centrální nervové soustavy. Ať už je to jakkoli, přínos spánku v živočišné říši musí být významný, když zvířata tolik riskují, aby si zdřímla. Jen si vezmeme, jak je pro spící kořist nebezpečné vydat se všanc predátorům!

Zatímco polovina Britů vypovídá, že během pandemie spí hůře, u volně žijících zvířat je to naopak. Čím méně lidí se pohybuje v krajině, tím více klidu si zvířata užijí. A jak ukazuje nedávná studie, je to pro ně přínosné.

Ptáci vyvinuli fascinující adaptaci, která jim umožňuje spát i v riskantním prostředí. Polovina mozku totiž zůstává aktivní i ve spánku, zatímco ptáci pravidelně otevírají jedno oko a monitorují okolí. Šetří tak energii a zároveň kontrolují potenciální hrozby. Meaghan McBlainová s kolegy zjišťovala, jak lidské aktivity ovlivňují spánkové chování ústříčníků velkých. Ti sbírají potravu, hnízdí i odpočívají na mořském pobřeží, kam se na procházky vydává také řada lidí. Výzkumníci po čtyři měsíce natáčeli pohyby očí tří set spících bahňáků a zaznamenávali, jak je ovlivňovala lidská činnost a chování soukmenovců.

Ukázalo se, že ústříčníci přizpůsobují frekvenci a délku otevření oka tomu, co se děje

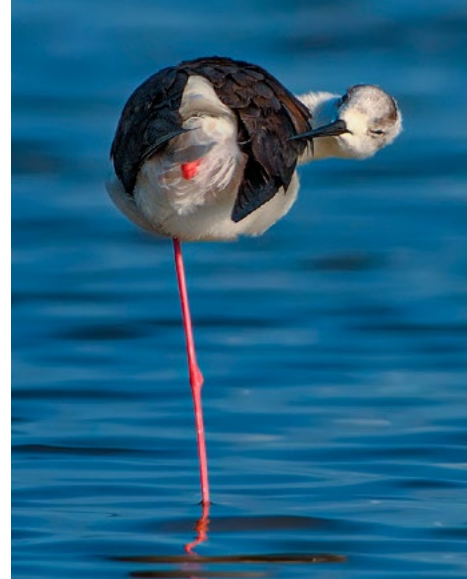
v okolí. Oko měli otevřené déle, když se ve vzdálenosti 150 m od hejna procházeli lidé, především pokud s sebou měli psa. Zdá se, že ptáci psy vnímají jako nepředvídatelnou hrozbu, kterou musejí aktivně monitorovat. Když kolem pluly loď, nechávali oko otevřené mnohem kratší dobu. Lodní dopravu tedy ptáci považují za běžný rušivý vliv, na který si zvykli.

Ostražitost ptáků během spánku souvisí i s velikostí hejna a chováním ostatních jedinců. Bylo-li kolem více sousedů, otevírali ptáci oči méně často. Bezpečí v hejnu v duchu hesla „více očí více vidí“ jednoduše znamená více odpočinku.

Víme, že ptáci, kteří jsou během spánku pravidelně vyrušováni, spí méně a spotřebovávají více energie. To snižuje jejich šance na přežití, zvláště během zimy, kdy panují tvrdší podmínky. Populace ústříčníků v Británii poklesly za posledních 25 let o 35 % a jednou z příčin ohrožení je právě rušení. Díky klidu během lockdownu se ale ptáci mohli nerušeně věnovat péči o mláďata a nemuseli tolik hlídat lidi a jejich psy. Zatím je brzy hodnotit, zda to zvýšilo hnízdní úspěšnost nebo zda těch několik měsíců vůbec může ovlivnit dlouhodobé poklesy populací. Můžeme si ale odnést ponaučení, že volně žijící ptáci ocení, když jim dáme pokoj.

Alena Klvaňová

Podle theconversation.com a M. McBlain, K. A. Jones a G. Shannon 2020 Journal of Zoology

Pisily čáponohé patří k dlouhonohým bahňákům, a využívají proto stání na jedné noze poměrně často

Proč ptáci stojí na jedné noze

Postoj ptáků na jedné noze je nejméně často považován za nástroj k omezení tepelných ztrát z neopřehýbané části těla v chladném počasí. Zatímco řada studií porovnávala četnost tohoto chování s okolní teplotou v rámci jednoho druhu, mezidruhové srovnání dosud chybělo. Délka nohou vzhledem k tělesné velikosti jednotlivých druhů se liší, a tak se předpokládalo, že ptáci s delšíma nohama odpočívají na jedné noze častěji než ti s relativně kratšíma nohama, a to při jakékoliv okolní teplotě. Julia Reyelandová s kolegy se rozhodla tento předpoklad otestovat v rámci srovnávací analýzy devíti druhů bahňáků, kteří měli vzhledem k velikosti svého těla různé dlouhé běhák (tarsometatarsus). Šest z devíti druhů skutečně odpočívalo na jedné noze častěji, když byly teploty nižší, a druhy s relativně delšíma nohama odpočívaly na jedné noze mnohem častěji, napříč širokým rozpětím venkovních teplot, než druhy s kratšíma nohama. Ty jsou vzhledem k menšímu povrchu nohou na tomto termoregulačním chování zřetelně méně závislé. Potvrdilo se tak, že ptáci stojí na jedné noze proto, aby šetřili tělesné teplo.

Karel Šimeček

Podle Ryeland a kol. 2019 Journal of Avian Biology

Záhadná husa v egyptské hrobce

Před téměř pěti tisíci let dokončil neznámý umělec na stěně hrobky vezíra Nefermaata a jeho ženy ve městě Médúm ve starověkém Egyptě na svou dobu neuvěřitelně detailní fresku zachycující husy na pastvě. Ačkoli byla freska obdivována jako jeden z vrcholů egyptského výtvarného umění již v době svého objevení v 19. století, až nyní si vědci všimli, že jeden z druhů na ní zachycených je dosud vědě neznámý.

Původně byla zachycená husa považována na bernešku rudokrku (*Branta ruficollis*). Při podrobném srovnání však bylo

objeveno tolik rozdílů, že je nyní vyobrazená husa považována za zcela nový, žel vyhynulý živočišný druh. Berneška rudokrka se navíc v Egyptě nevyskytuje a ani zde nebyly nalezeny její kosterní pozůstatky. Nicméně existují nálezy kostí neidentifikovaného, huse podobného ptáka z Kréty, které by mohly patřit huse z Médúmu.

Zda bude „husa médúmská“ nakonec označena za nový druh, poddruh bernešky rudokrky, nebo jen výplod fantazie dávno mrtvého umělce, ještě uvidíme. Je to ale další z mnoha případů, kdy dávné umění přináší vhled do biologie

a ekologie již vyhynulých zvířat. Řadu informací o životě praturů, o jejichž návrat do krajiny se dnes snaží nejen ČSO, čerpáme mimo jiné z egyptského umění, které pratury zachycovalo po mnoho tisíciletí.

Zbyněk Janoška

Vlevo malba z fresky v Médúmu, vpravo srovnání umělecké vizualizace husy z Médúmu a bernešky rudokrky
Autor: C. K. Wilkinson/Anthony Romilio/Tambako the Jaguar

Podle Romilio 2021 Journal of Archaeological Science a sciencedirect.com

Koroptev polní: kdysi setkání chtě nechtě, dnes jen se štěstím nebo po cíleném úsilí

Moderní dějiny agrární krajiny

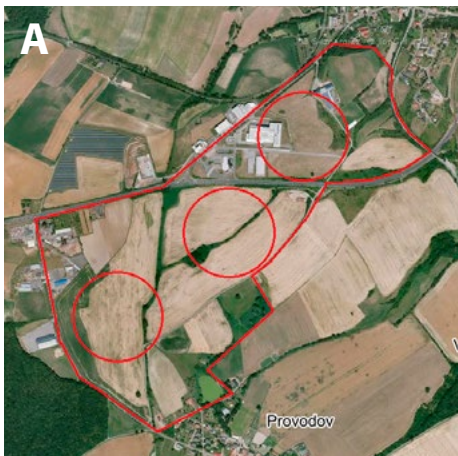
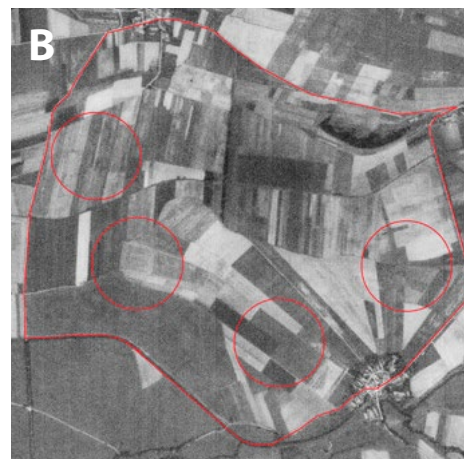
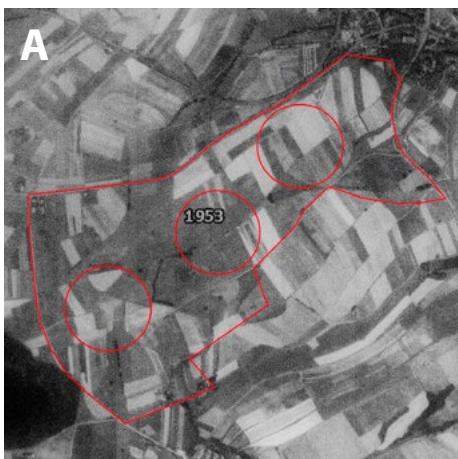
Pokles početnosti drobné lovné zvěře se na počátku 80. let 20. století samozřejmě nezastavil, a dokonce ani masivní vypouštění uměle odchovaných jedinců bažanta obecného v nově zakládaných bažantnicích k trvalé obnově divoké populace evidentně nevedlo. A tak se tehdejší státní orgány, v duchu tradice výprav slepými uličkami, rozhodly chránit drobnou zvěř výjimkou z celoroční ochrany kání jejich odstřelem v zimním období.

Výjimky udělovaly okresní národní výbory na základě doporučení k tomu účelu sestavených komisí. Členem komisí pro okres Náchod jsem byl tehdy i já. Abych na jednání chodil s aktuálními poznatky, vybral jsem na dobře poznaných lokalitách dvě plochy ve střední části (plocha A) a v jižní části (plocha B) okresu Náchod s poměrně vysokou početností zajíce polního a bažanta obecného a pravidelným zimováním většího počtu káně lesní, případně káně rousné, na nichž jsem od začátku listopadu do konce března v letech 1983–1985 sledoval habitatové a potravní preference sledovaných druhů v sezonních proměnách počasí a polních kultur. Podrobnosti z jednání komise si po těch letech nevybavím, s jistotou však vím, že k masivnímu odstřelu neprávem obviněných kání nikdy nedošlo.

Na těchto plochách jsem za dvě pětiměsíční období získal data o početnosti sledovaných druhů, a když jsem měl po více jak 30 letech důvod se do protokolů z tehdejších pochůzek podívat, napadlo mě, že by bylo zajímavé porovnat je se současnou realitou. Od 1. listopadu 2019 do 31. března 2020 jsem na obou plochách provedl 27 přibližně půldenních kontrol (stejný počet jako v sezoně 1983/84), pokud možno shodnou metodou jako před lety, tedy sledováním spontánních projevů vybraných druhů s jejich co nejmenším vyrušováním. Pokles nejvyššího denního počtu jedinců drobné lovné zvěře a kumulativního počtu jedinců za celé období na obou plochách znázorňují obrázky 1 až 3. Absolutní početnost pro sezony 1983/84

a 2019/20 odhaduji u bažanta obecného na 110 ex., resp. 20 ex. (pokles o 82 %), a u zajíce polního na 150 ex., resp. 18 ex. (pokles o 88 %). Hustota na celkové rozloze 355 ha obou sledovaných ploch klesla u bažanta obecného z 3,1 ex./10 ha na 0,6 ex./10 ha a u zajíce polního z 4,2 ex./10 ha na 0,5 ex./10 ha. Koroptev polní se už i v sezoně 1983/84 vyskytovala spíše jen sporadicky a nepravidelně, v sezoně 2019/20 vzácně jen na ploše A. Narostla však početnost srnce obecného, u nejvyššího denního počtu

exemplářů ze 77 na 109 (142 %) a u kumulativního počtu exemplářů z 518 na 826 (159 %). Výmluvnou odpověď na otázku po příčinách poklesu početnosti koroptve polní v Česku z 2,5 milionu ex. ulovených v roce 1935 na 31 tisíc ex. odhadu jarního kmenového stavu v roce 2018, ale samozřejmě i na pokles početnosti dalších organismů vázaných na zemědělskou krajinu nabízí srovnání leteckých snímků sledovaných ploch z let 1953 a 2018. I přes nízkou kvalitu snímků z roku 1953 je zřetelné, že rozdíl v diverzitě prostředí je obrovský. I po roce 1984, ale zejména po roce 1990 došlo na sledovaných plochách ke změnám. Na ploše A odrážela její severní část přeložka silnice E67 a několikanásobně narostlo její dopravní zatížení; po roce 1990 při západním a severozápadním okraji plochy vznikla průmyslová zóna a jinak zastavěné plochy na 14 % z celkové výměry, ale zvětšil se podíl remízů na březích vodotečí a na obtížně obdělávacelných plochách až na 12 % z celkové výměry. Z pohledu zastoupení biotopů vhodných jako úkryt pro drobnou zvěř a další organismy se situace na ploše B nezměnila. Na obou plochách se zhruba po roce 2000 několikanásobně zvýšil (samozřejmě s meziročními výkyvy) průměrný podíl kukuřice a řepky a až na malé výjimky tam už nejsou pěstovány dříve významně zastoupené víceleté pícniny (jetel, vojtěška). Až 30 ha velké půdní bloky se tam už po roce 1984 významně nezvětšovaly.

Plocha A – střední část okresu Náchod 1953 a 2018

Plocha B – jižní část okresu Náchod 1953 a 2018

Foto: Tomáš Diviš

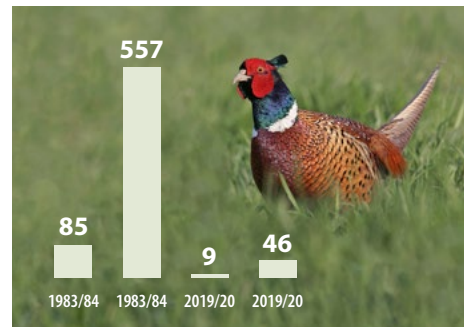
„Chemická jednotka“: dnes setkání chtě nechtě

Nové tisíciletí je však v naší zemědělské krajině ve znamení velkých a krásných strojů na přípravu půdy a sklizeň plodin. Ty svými pracovními výkony vzbuzují obdiv a nadšení na straně jedné, ale zděšení na straně jiné. Jakou asi šanci na přežití mohou mít obratlovcí, ale snad jen s výjimkou mikroskopických i přítomná stadia bezobratlých na poli po sklízecích mlátičkách, sklízecích řezačkách a žacíích strojích se záběrem žací lišty i přes deset metrů, s rotačními žacími nástroji, s mačkači, řezači a drtiči sklízené nebo odpadové hmoty a s vysokou pojezdovou rychlostí, často navíc po svém zalisování s pokosenou hmotou do balíků. Také proto (s trvalým příspěvkem zátěže prostředí zemědělskou chemií) jsou ti nejmladší z nás osvobozeni od čištění poznávacích značek, reflektorů a předních skel automobilů od rozdrčených tělíček hmyzu, ale zároveň ochuzeni o vizuální zážitek záplavy motýlů nad rozkvetlou loukou, ohlušující koncert kobylek za letních podvečerů nebo o hlasy a zpěv ptáků pro zemědělskou

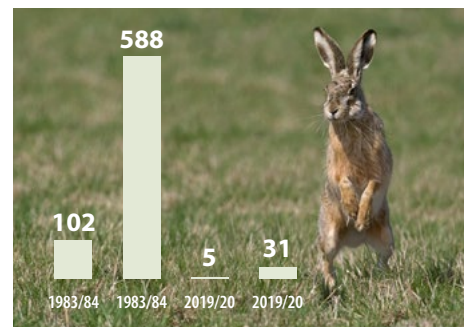
krajinu charakteristických. Monokultury jsou pro mnohé z tradičních živočišných obyvatel zemědělské krajiny neobyvatelné (k výjimkám určitě patří prase divoké nebo hraboš polní), a tak se při zvětšování plochy půdních bloků vlastně zmenšuje podíl krajiny, kterou jsou schopni trvale osídlit. Z výsledků monitoringu v Jednotném programu sčítání ptáků máme od začátku 80. let k posledním rokům data o poklesu početnosti například u čejky chocholaté o 70–90 %, u koroptve polní o 90 % a více, u skřivana polního o 50–60 % a o takřka úplném vymizení chocholouše obecného.

Jak dlouho se ještě bude dobře žít člověku v krajině, kde se stále většímu počtu ostatních organismů žije špatně? Při konfrontaci s některými jevy v naší krajině, přírodě a společnosti a zprávami ze zbytku světa si stále naléhavěji kladu otázku, není-li člověk moudrý evoluční omyl, ale jiné zprávy už možná naznačují, že se to začíná řešit.

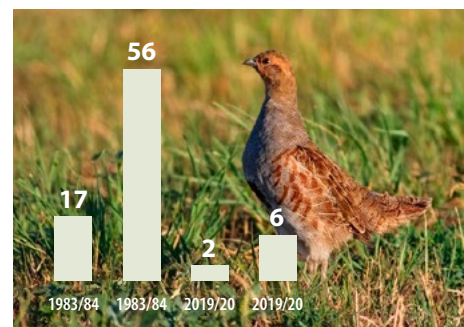
Tomáš Diviš

Vývoj nejvyšší zjištěné a kumulativní početnosti bažanta obecného

Vývoj nejvyšší zjištěné a kumulativní početnosti zajíce polního

Vývoj nejvyšší zjištěné a kumulativní početnosti koroptve polní

Podkladové foto: Jiří Bohdal (naturfoto.cz)

Podkladové foto: Jiří Bohdal (naturfoto.cz)

Podkladové foto: Jiří Lišáček (jirilisacek.cz)

Jak je to doopravdy se zákazy vstupu a ochranou přírody v Česku

V posledním loňském čísle časopisu *Ptačí svět* vyšel článek „Zákaz vstupu aneb ochrana přírody v Česku“. Jelikož mnohá tvrzení jsou přinejmenším diskutabilní, dovoluji si zde uvést pohled profesionálního ornitologa pracujícího ve státní správě.

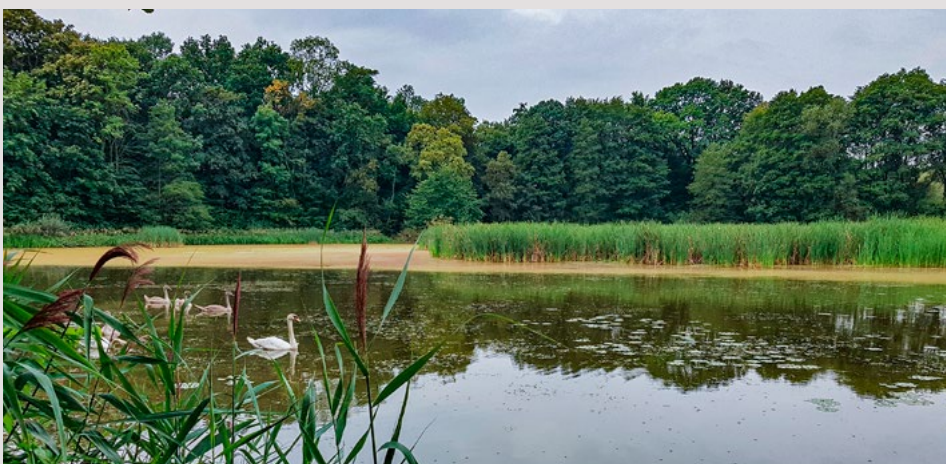

Foto: Klára Herzogová

Poadří je charakteristické soustavami menších až středně velkých rybníků, souvislé porosty rákosin zde proto dosahují menších výměr, a hnízdicí ptáci jsou tak více vystaveni rušivým vlivům

Co říká zákon

Proč je vůbec potřeba někde omezovat či zakazovat vstup? Zákon o ochraně přírody a krajiny zakazuje pohyb veřejnosti mimo cesty nebo trasy v tzv. klidových územích národních parků. Uvádí, že je to kvůli nerušenému vývoji ekosystémů nebo jejich složek, které jsou citlivé na nadměrný pohyb osob a které jsou zranitelné vlivem rušivých vlivů s ním spojených. Obdobně to platí i v národních přírodních rezervacích.

V ostatních chráněných územích dává zákon možnost omezit nebo zakázat přístup veřejnosti, pokud hrozí jejich poškození (platí pro národní parky, národní přírodní rezervace, národní přírodní památky a první zóny chráněných krajinných oblastí). Pohyb ve zvláště chráněných územích ostatních kategorií (například přírodní rezervace a přírodní památky), kde to přímo nestanoví zákon, lze omezit v rámci stanovení tzv. bližších ochranných podmínek. Ty blíže specifikují zásady využití území z pohledu chráněných fenoménů. Všechna tato omezení musejí být věcně zdůvodněna a vycházejí ze stejné podstaty jako zákazy dané zákonem. Nejde tedy o svévoli státní ochrany přírody, nebo dokonce o obcházení zákona.

V PR Rezavka probíhá obnova mokřadních porostů: území bude doplněno rozsáhlou soustavou drobných vodních ploch

Foto: Zbyněk Sovík

Foto: Zdeňka Hrdá

V roce 2020 byla ukončena technická část revitalizace rybníků v PR Bažantula

Foto: Ondřej Klupa

Poodří je zároveň ptačí oblastí; jedním z předmětů ochrany vázaným na zdejší rybníky je kopřivka obecná

Potřebují ptáci omezení pohybu návštěvníků?

V mnoha případech jednoznačně ano. U bedlivě sledovaných druhů, jako je např. sokol stěhovavý či orel mořský, byla prokázána vysoká citlivost na rušivé vlivy spojené s pohybem osob v blízkosti hnízd a i krátké vyrušení rodičů sedících na hnízdě může vést k jeho opuštění.

Na začátku hnízdní sezony roku 2019 byl v CHKO Poodří na obvyklém hnízdišti jeřábů popelavých nalezen pracovníky státní správy fotografický kryt. Nelze prokázat, že jeřábi nevyhníždili kvůli přítomnosti fotografa, ale s největší pravděpodobností bylo příčinou příliš intenzivní rušení na začátku hnízdní doby.

Z dlouhodobých pozorování vyplývá, že nejvýznamnějším disturbančním činitelem v přírodě je člověk. Na celém světě přibývá prokázanych případů, kdy vzrůstající turismus, tj. pouze samotná přítomnost člověka v dosud málo ovlivněném přírodním prostředí, způsobuje dlouhodobé až trvalé poškození přírodních hodnot. Proč státní ochrana přírody někde omezuje vstup i přesto, že tam vzácné druhy nežijí? Odpověď je jednoduchá: naši úlohou je ochrana přírody jako celku.

Stres způsobený přítomností člověka se projevuje u všech ptáků žijících ve volné přírodě. Pokud jsou ptáci vystaveni dlouhodobému stresu, který jim například způsobuje celodenní pohyb lidí v blízkosti hnízdiště, může to mít výrazný dopad na jejich rozmnožování, či dokonce přežití.

Omezení vstupu versus volný průchod krajinou

Zákazy vstupu se zdají být v protikladu k právu volného průchodu krajinou. Jsou to dvě opačné

misky vah. V Poodří se snažíme jít střední, vyváženou cestou, abychom zohlednili potřeby přírody i lidí. Ta je však častěji chápána běžnými návštěvníky než lidmi, od kterých by se to dalo očekávat.

Rybníky v CHKO Poodří jsou ze všech stran průchozí. Proto se v přírodních rezervacích se soustředěným výskytem ptáků snažíme vyčlenit tzv. klidové lokality. Nejčastěji jde o litorální části rybníků a na ně navazující mokřady se soustředěným hnízdním vodních a mokřadních druhů. U ornitology nejoblíbenějšího rybníka Kotvice je to z celkové délky hráze, která činí cca 3 km, část v délce 700 m. Nejde tedy o zásadní omezení pohybu v rezervaci. Podobně je tomu i u ostatních lokalit. Vždy je ponechán prostor pro návštěvníky a možnost pozorování ptáků, byť ne vždy úplně zblízka nebo přímo na hnízdišti.

Na prvním místě je management ptačích lokalit

Pro ochranu ptáků v Poodří je klíčový management lokalit, tedy obnova zanikajících a podpora stávajících funkčních biotopů. Charakteristickým biotopem, kromě přirozeně meandrujícího toku Odry, jsou zde rybníky. Jelikož jde o umělé, člověkem vytvořené vodní plochy s chovem ryb, nemohou jako Odra zůstat zcela ponechány přirozenému vývoji. Udržet v rovnováze umělý ekosystém vyžaduje úzkou spolupráci ochrany přírody se zdejšími rybníkáři.

Péče o rybníky také z naší strany vyžaduje zajištění nemalých finančních nákladů na údržbu či obnovu vodního díla. Vloni jsme obnovili rybníky v přírodní rezervaci Bažantula. Náklady na revitalizaci této rezervace o rozloze 36 ha činily 50 milionů korun z evropských fondů. Je logické, že také zde

by měli mít ptáci svoji klidovou zónu pro nerušené hnízdění, ale zároveň jsme mysleli na to, aby tu zůstal i dostatek prostoru pro návštěvníky. Postupně plánujeme obnovu dalších rybníků. V Poodří jsme rovněž, jako první v republice, přistoupili k razantní obnově zarůstajících rákosin.

Proč se tedy CHKO o omezení vstupu snaží?

Tento článek a zvolené postupy vycházejí z mě dlouholeté praxe v ochraně přírody a profesionální ornitologii. Pracovníci AOPK ČR sdílejí své zkušenosti s kolegy z celé republiky, ale i se spolupracovníky v zahraničí.

Omezení vstupu je vždy vedeno snahou vyvážit zájem na ochraně zdejší přírody, v tomto případě na úspěšném vývoji ptačích populací v Poodří, a zájem veřejnosti na využívání oblasti k běžné rekreaci.

Je na každém z nás, zda budeme chtít využívat v plné míře svá lidská práva bez ohledu na dopady našeho počínání, nebo se pokusíme na svých právech uskromnit a být ohleduplní, a tím poskytnout klidný a nerušený vývoj také ostatním živým bytostem sdílejícím s námi životní prostor.

Ivona Knebllová | je absolventkou fakulty biologie a věd o Zemi Jagellonské univerzity v Krakově. Od roku 1997 pracuje na ostravském pracovišti Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, kde se zabývá zejména ornitologií a státní správou v ochraně přírody. Je specialistkou na rybníční hospodaření šetrné k přírodě.

Ptačí choroby u krmítka – nový program občanské vědy

V zimě jsou ptáci při krmení často v těsném kontaktu jako tento stehlík obecný a sýkora koňadra

Foto: František Váňásek

Ptačí krmítka a pítka nám umožňují nalákat ptáky k sobě do zahrady či na parapet a těšit se z jejich pozorování v neobvyklé blízkosti. V tuhých zimách navíc příkrmování pomáhá ptákům přežít, celoročně pak ocení čerstvou vodu. Shlukování na jednom místě má ale i své stinné stránky – v těsném kontaktu se snáze šíří nemoci. Do jaké míry jsou v České republice choroby ptáků na krmítku rozšířené, pomůže zmapovat nový program občanské vědy ČSO – Monitoring ptačích chorob.

Asi neznámější nemocí, která těží z vysoké koncentrace ptáků na krmítku, je **trichomonóza**, příležitostně přezdívaná též **krmítková nákaza**.

Trichomonóza

- Způsobuje ji prvok bičenka drubeží (*Trichomonas gallinae*), jenž cizopasí v jícnu a v leti.
- Napadeným ptákům zduří sliznice, nemohou polykat, postupně slábnou a hynou hladu.
- Průvodními znaky jsou kromě mokrého peří kolem zobáku a ztíženého polykání i nespecifické projevy společné pro většinu ptačích chorob: načepýřenost, malátnost, netečnost. Ptáci nemají sílu před námi uletět a často apaticky posedávají uprostřed krmítka nebo v jeho blízkosti.

Lokální epidemie trichomonózy propukají především na konci léta a začátkem podzimu, nebezpečná je trichomonóza ale celoročně. K přenosu nemoci dochází jak přímým kontaktem, tak prostřednictvím slin, které se dostanou do vody či ulpí na potravě. Vhodnou volbou krmítka a také pravidelným čištěním však zmenšíme riziko nákazy. Bičenky spolehlivě zabíjí sucho, vysušení krmítka a pítka je proto klíčové.

Trichomonóza byla dlouho známá jako choroba měkkozobých a dravců, v roce 2005 byl ve Velké Británii poprvé zaznamenán přenos na pěvce – především zvonky a pěnkavy. V následujících letech se populace britských zvonků

začala prudce snižovat. Tento negativní trend trvá dodnes, jen za posledních 15 let přišla Británie o milion zvonků.¹

Sutonelóza – nemoc modřinek

- Bakteriální onemocnění způsobující dýchací obtíže, zápal plic a smrt. Předpokládá se přenos aerosolem.
- Propuká především na jaře. Lokální epidemie mohou způsobit masové úhyny.
- Nemoc je známá od roku 1996 z Velké Británie. První epidemie propukla na jaře 2020 v západním Německu, letos na jaře se ohnisko přesunulo na severozápad Německa. V Česku nebyla dosud zaznamenána, vzhledem ke geografické blízkosti k nám ale v příštích letech dorazit může.
- Napadá hlavně modřinky, ale i jiné drobné pěvce.

Díky Jednotnému programu sčítání ptáků (jssp.birds.cz) víme, že k poklesu početnosti dochází i u české populace zvonků. Pro vědecké zhodnocení, je-li příčinou trichomonóza, nebo něco jiného, ovšem chybí dostatečně kvalitní data o rozšíření trichomonózy u nás. Vyplnění této mezery je jedním z cílů nového programu občanské vědy.

Trichomonóza ovšem není jedinou nemocí, jejíž výskyt chce ČSO s pomocí dobrovolníků mapovat. Uvádíme příklady dalších, ačkoliv výčet je nutně neúplný. Pro všechny zmíněné nemoci platí, že smysluplná léčba volně žijících populací není možná. O to důležitější je prevence a při výskytu nemoci okamžité zakročení.

Ptačí neštovice

- Virová nákaza, kožní forma se projevuje výrůstky na hlavě či na těle.
- Někteří ptáci se sami uzdraví.
- V Česku je výskyt doložen od roku 2005.
- Objevuje se u koňader, vrabců, hřivnáčů i dalších druhů.

Sýkora koňadra napadená ptačími neštovicemi

Foto: Aleš Práger

Kožní výrůstky na nohou

- Abnormality nohou bývají virového (papilomavirus pěnkav) nebo parazitárního (roztoci) původu. Častá je i smíšená infekce.
- Šíří se přímým i nepřímým kontaktem – přes bidélka a sedací plochy.
- Ačkoliv zasaženým jedincům způsobují diskomfort a zhoršují jejich kondici, nebývají přímou příčinou úhynů.
- Trpí na ně především pěnkavy, ale i hýlí, stehlíci a jikavci.

Salmonelóza

- Bakteriální onemocnění. Na rozdíl od předešlých chorob je možný přenos na člověka, dochází k němu ale jen velmi vzácně.
- Napadá trávicí ústrojí, způsobuje průjem, ptáci jsou před smrtí velmi vyhublí.
- Šíří se převážně trusem. Riziko kontaminace potravy lze zmírnit vhodnou konstrukcí krmítka.
- Postihuje zvonky, vrabce domácí a další zrnažravce.

Sýkora modřinka nakažená sutonelózou

Foto: Otto Schäfer, NABU

Web programu:
www.birdlife.cz/choroby

¹ British Trust for Ornithology: Birdtrends 2020, <https://app.bto.org/birdtrends>

Zvonek zelený s trichomonózou: mokré peří kolem zobáku a neschopnost polykat patří mezi první příznaky, později se přidá netečnost, vysílení, „pospávání“ v krmítku

Jak můžeme pomoci my?

Pro účelnou pomoc ptákům nemusíme umět rozeznat jednotlivé choroby od sebe. Prevence i postup v případě, že se nákaza objeví, jsou u všech stejné.

Jak se pozná nemoc?

Načepýřenost, malátnost, netečnost, případně výrůstky na těle či nohou – pták zkrátka „nevypadá dobře“. Nemocní ptáci nemají sílu před námi uletět a často apaticky posedávají blízko krmítka.

Prevence čili zodpovědné přikrmování

Krmítka jsou místem, kde se ptáci shlukují, a snadněji tak dochází k šíření nemocí.

- Pravidelné **čištění** krmítka a pítka je základ.
- Výběr krmítka – správná **konstrukce** zabrání míchání trusu a zbytků s potravou.
- Krmítko **sledujeme** a při výskytu nemoci okamžitě **zakročíme**.
- Přikrmujeme **od listopadu do března**, mimo zimní období hrozí vyšší riziko přenosu chorob. Na jaře a v létě je lepší svoji zahradu přizpůsobit tak, aby v ní ptáci našli dostatek přirozené potravy na větším území.

Mapování – kde choroby jsou a kde nejsou?

Jen díky dobrovolníkům získáváme cenná data z celé republiky. Děkujeme všem, kteří k mapování přispějí! Zapojit se může každý – ať už nemocné ptáky viděl, či neviděl.

Dotazník – kde choroby nejsou?

Přikrmovali jste někdy během posledního roku ptáky? Vyplňte dotazník a pomozte zmapovat, kterým místům se ptačí nemoci vyhnuly a kde se naopak objevily. Takzvaná „negativní hlášení“, tedy informace o tom, že jste nemocné opeřence neviděli, jsou důležitou složkou celého mapování.

www.birdlife.cz/kde-choroby-nejsou

Sběr dat:

do 13. června 2021

Monitoring ptačích chorob

Nalezli jste nemocného (živého či mrtvého) opeřence? Vyplněním formuláře pomůžete doplnit informace o rozšíření chorob na našem území. Cenná jsou i hlášení z minulosti.

www.birdlife.cz/choroby-formular

Sběr dat:

neomezeně, dlouhodobý program

Trichomonóza napadá především pěnkavovité ptáky, jako jsou pěnkava obecná a pěnkava jikavec

Nemoc na krmítku? Tři důležité kroky

1. Zamezíme šíření

Pítka a krmítka jsou místa, kde se ptáci shlukují a nemoc si předávají.

- Okamžitě **přerušíme krmení na všech místech**. O totéž poprosíme sousedy.
- Krmítka a pítka vydrhneme a **vydezinfikujeme** roztokem na bázi chloru (například 5% Savo). Důkladně **opláchneme**.
- Vše necháme důkladně **vyschnout**.
- Znovu začneme krmit **nejdříve za 14 dní**, krmítka **sledujeme**.
- Pokud by se nemoc vyskytla znovu, krmení opět přerušíme, vše vyčistíme a počkáme dalších 14 dní.

Je lepší nutit ptáky k hledání přirozené potravy na větším území než je vystavovat nebezpečí smrtelné nákazy na plném krmítku.

2. Dodržíme hygienu

Většina ptačích nemocí není na člověka přenosná. Dodržením hygieny už tak malé riziko přenosu (například salmonelózy) ještě výrazně snížíme.

- Vezmeme si **gumové rukavice**.
- Po skončení si **umyjeme ruce mýdlem** až po předloktí.

3. Výskyt ohlásíme

Sledovat rozšíření chorob je důležité pro ochranu i výzkum. Pomozte s jejich mapováním.

- Vyplníme formulář na www.birdlife.cz/choroby-formular (datum, místo, počty nemocných/mrtvých, druh). Lze doplnit fotkou.
- Cenná jsou i hlášení z minulosti.

Co s nemocným ptákem?

Živý – Kontaktujeme záchranou stanicí:

www.zvirevnuuzi.cz

Mrtvý – Na vlastním pozemku jej můžeme zahrabat do země. Jinde nález oznámíme obci.

U některých úhynů je vhodné ptáky předat k dalšímu výzkumu. Aktuální informace najdeme na webu

www.birdlife.cz/choroby

Alena Skálová | je matematicka od dětství tíhnoucí k ornitologii. Pracuje v ČSO jako koordinátorka občanské vědy – programů zapojujících veřejnost do vědeckého výzkumu.

Nová Guinea – hledání okřídlených legend

(pokračování)

VÝCHODNÍ NOVÁ GUINEA

Za zády necháváte asijský svět. Překročením hranice z indonéské části Nové Guineje do státu Papua Nová Guinea opouštíte motorkami a auty zakouřené ulice, zaneřáděné řeky a problémy s pohybem v oblastech, ve kterých operují separatisté. Loučíte se ale také s pestrou asijskou kuchyní a snadněji dostupnými službami za přijatelné ceny¹. Vstupem do východní části ostrova se vám i jako nezávislému baťůžkáři náklady astronomicky vyhoupnou, cestování stane logisticky o něco náročnější, ale řeky i vzduch se v sídlech pročistí. Zpozorněte při často slyšeném slovu *rascals*. Obvyklý překlad *rošťáci* je v papuánských podmínkách zavádějící. Jedná se vždy o dost drsné chlápky, jejichž arzenál čítá přinejmenším mačety. Těmi vás lehce přesvědčí, že jste zbytečně hodně bohatí a máte všeho na rozdávání. Ve městech je proto dobré naordinovat si zákaz nočního vycházení a nevstupovat do problematických čtvrtí na periferiích, kde *rascals* působí.

¹ Na indonéských ulicích například zajistíte opravu téměř čehokoli, včetně vašich bot, stanu či svítilny.

Příroda samozřejmě státní hranici nebere v potaz. Přes celý ostrov, a tedy i přes hranice se táhne jako jeho páteř vysoké centrální pohoří. Na obou jeho stranách tropický les, který je zpestřený jen močály a na jihu kousky savany. Rozprostírá se bez viditelných překážek v šíření ptačích druhů až do přímořských nížin. Politická hranice sice rozšíření ptáků rozdělovat nemůže, ale přesto došlo k ne zcela vysvětlenému vzniku a setrvání různých ptačích druhů, především v horských lesích, na západě i východě ostrova². Do Papuy Nové Guineje tedy vykročíte plni očekávání nových výjimečných ptáků.

² Populární spisovatel a ornitolog profesor Jared Diamond přišel s teorií lokálního vyhynutí původního druhu v centrální části ostrova vlivem konkurence jiných ptáků a následného samostatného vývoje oddělených populací v jasné odlišené nové druhy.

Při cestě pěšky z nejvyšší hory Papuy Nové Guineje (4509 m n. m.) až k moři můžete teoreticky potkat přes polovinu všech ptačích druhů země. Pod Mount Wilhelm.

Novou Guineu si svět spojuje s portréty mužů v čelenkách zdobených rajčím peřím. Na snímku pera z rajek malých, kasuára a černočervená pírká pravděpodobně z papouška trichy orlího, samotná čelenka je pak z vačnatce kuskusa skvrnitého. Provincie Sandaun.

Foto: Břenek Michálek

Luky a několikahroté šípky na ptáky už někde nahradily praky, kořist však zůstává stejná – pestrobarevné rajky. Provincie Simbu.

Foto: Petr Štánek

Když světlo dopadne pod správným úhlem, rozehraje se krční štít rajky štítnaté všemi odstíny modré. Snímek ze severovýchodní Austrálie.

Mount Wilhelm – rajky princezny Stefanie a jedovatí kosovci

I nejvyšší hora Papuy Nové Guineje, stejně jako téměř každý metr této východní půlky ostrova, patří nějaké rodině, klanu či vesnici. Vlastnické právo na vás budou uplatňovat skoro všichni pocestní, které potkáte při průchodu poslední osadou. Při troše štěstí zaplatíte povinný poplatek za výstup jen jednou a brzy se ocitnete už sami mezi rajkami princezny Stefanie. Neprakticky dlouhá ocasní pera visí z krásných ptáků a neodolatelně lákají zdejší lovce, kteří se jimi zdobí pro sing-sing, velkolepá taneční představení. Ve šťastnou chvíli na správném místě vás obklopí nejen ony, ale i elegantní květozobci chocholatí, papoušci Brehmovi, lejsčící bělokřídlí nebo holubi Albertisovi. Jako ohnivá koule přes stezku proletí oranžová rajka korunkatá³. Na mechem porostlých kmenech slídí po hmyzu na způsob šoupálek roztomilý, ale prudce jedovatý ptáček kosovec modrohlavý. Patří mezi hrstku novoguinejských druhů, u kterých byla jedovatost zjištěna. Výše při horní hranici lesa možná zahlédnete jediného endemického bahňáka ostrova – sluku papuánskou, v noci pak na stezku sedá lelek papuánský. Od jezer Pinde a Aunde až na vrchol Mount Wilhelm vás budou doprovázet lindušky – jak jinak – papuánské. U jezer je dobré se trochu aklimatizovat a za denního světla prozkoumat první část závěrečného výstupu. Na vršek se pak jde před rozbřeskem s baterkou, abyste nepropásli vzácnou chvílička jasna hned po východu slunce. Rozhledu pak do dokonalosti nechybí nic: vysoké horské hřebeny vystupující z červenajícího mléka rozteklého v údolích, zlatě zářící řeka Ramu, horská jezera, Bismarckovo moře a v něm sopečné ostrovy Manam a Karkar. Neodolatelné je sestoupit odtud po 40 km dlouhém

³ Také tato rajka už není rajkou. Byla zařazena do česky ještě nepojmenované čeledi Cnemophilidae.

treku pralesem až na pobřeží do města Madang. Nedaleko funguje nejslavnější výzkumná stanice pod českým vedením – Binatang Research Centre. Sestup, který jste zrovna absolvovali, je pro zde působící vědce studijním transektem. Zaznamenali tu více než polovinu ptačích druhů Papuy Nové Guineje! Mezi nimi i korunáče vějířového, z něhož spíše uvidíte jen jeho korunku uloženou společně s rajčím peřím ve skryších lovců ptáků, kteří se svým pokladem rádi chlubí. Tři druhy novoguinejských korunáčů jsou největšími holuby planety.

Národní park Varirata – rajky z vlajky a jedovatí pištcí

Dá se říci první větší kopec u Port Moresby. Asi jediný člověk, kterého potkáte, je strážce tohoto předního, ale dosti podfinancovaného národního parku Papuy Nové Guineje. I bez poplatku vás nasměruje k nedaleké aréně rajek volavých – symbolu země, jenž se dostal na její vlajku. Náramná podívaná, kterou se dlouhá léta nedařilo natočit ani filmařům z BBC, se před vámi rozvine pár kroků od zpevněné cesty protínající park. Samci roztahují nadpozemsky krásné peří a sedíce na větvích hlavou dolů pronikavě před samicemi jódlují. Každý den na tom samém místě. Další běžnou rajkou je rajka štítnatá, černý nezajímavý pták. Dokud ovšem nezačne melodicky zpívat, rozevírat svůj tyrkysový krční štít a následně před přilákanými samicemi tancovat ve stylu toreadorů.

Ve Variratě žijí i další reprezentanti unikátních skupin ptáků. Právě tady si v roce 1990 jeden student ornitologie otřel po manipulaci s pištcem černohlavým rukou rty, a tím pro vědu objevil prvního jedovatého ptáka na světě (domorodci o něm samozřejmě věděli odjakživa). Později se zjistilo, že hned několik druhů pištců disponuje jedem na stejné bázi, jako je jed jihoamerických pralesniček. Kumuluje se v peří díky konzumaci jedovatých brouků bradavičníků, podobně jako u zmiňovaných kosovců

Foto: Břenek Michálek

Linduška papuánská vás bude povzbuzovat v závěrech výstupů na nejvyšší hory Papuy Nové Guineje

Foto: Břenek Michálek

I kapesním foťáčkem se dá ve Variratě zachytit nejkoničtější ze všech rajek – rajka volavá

Foto: Břenek Michálek

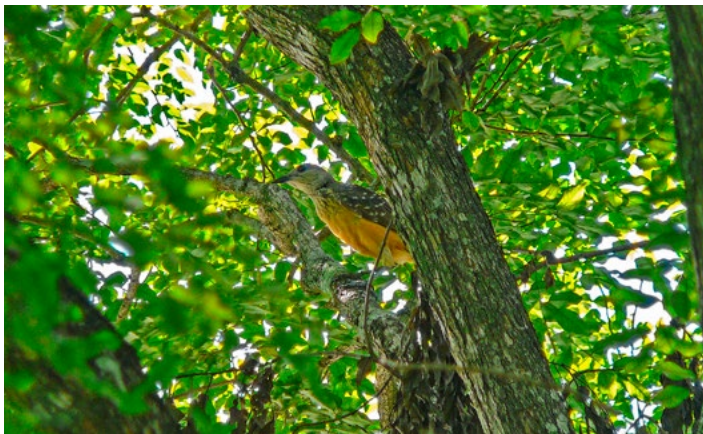

Foto: Břenek Michálek

Za loubími samců lemčičů plavých, na která lákají samičky, nechoďte do pralesa. Stačí větší park v nějakém městě na pobřeží. Port Moresby.

modrohlavých. Toxin přechází při trávení do kůže a otíráním pak také na vejce, peří a mláďata. Tím se pták brání proti predátorům i parazitům. Ve Variratě lze spatřit rovněž kolem 10 druhů rajsky vypadajících ledňáčeků a ledňáčeků, velké papoušky ekleky různobarvé a papoušky karmínové, ale i v termištích hnízdící papoušinky okrovolící, často považované za nejmenší papoušky světa. V noci narazíte na oblundného lelkouna papuánského, lovicího hmyz a drobné obratlovce. Zvláštní pták není vyloučen plachý a raději na vás bude nehybně civět, než aby se klidil pryč. Na cestě opačným směrem, odtud do Asie, se můžete právě zde potkat s prvními zoborožci, kteří jsou tak typičtí pro jihovýchodní Asii. Zoborožec novoguinejský je tím jediným vyslancem zoborožčí rodiny na „východní frontě“.

Pokud jste se dostali až sem a okolnosti vás nutí přetrpět několik dní v hlavním městě, byl by hřích nezajet si minibusem do botanické zahrady, areálu univerzity nebo jiného většího parku. To je totiž nejjednodušší způsob, jak se seznámit s podivnými korytkovitými stavbami lemčičků plavých, kteří se nebojácně stěhují do ozeleněných částí měst nejen

Foto: Břenek Michálek

Největší ze všech lelkounů – lelkoun papuánský, známý jako žabí huba (anglicky Frogmouth) – je jednou z bizarností Variraty. Rozšířením zasahuje až na sever australského Queenslandu, kde byla pořízena i tato fotografie.

na jižním pobřeží Nové Guineje, ale i na krajíčku nedaleké Austrálie. Lemčící mají většinou slabost pro nějakou barvu. Tento si svá loubí zdobí zelenými bobulemi a lístky.

Nová Guinea už není zemí kanibalů a nezmapovaných území, jako tomu bylo ještě před pár desítkami let. Nížinné lesy jsou drancovány pro zakládání plantáží palmy olejné, stále nové a větší doly na drahé kovy otvírají novoguinejskou divočinu dalším silnicím, osídlení, a tím i odlesňování, znečištění a nadměrnému lovu. Globální oteplování bude pravděpodobně tlačit chladnomilné druhy ptáků stále výš. Jak se s tím srovná lejsčik skalní, který už dnes žije jen na nejvyšších vrcholcích hor? Přesto prozatím není znám jediný ptačí druh, který by na ostrově vyhynul. Stále zbývají ohromné nedotčené oblasti, kde se ptákům daří. Vedle často nefunkčních národních parků vznikají mnohem efektivněji chráněná území založená na vůli rodin vlastníků zachovat zděděné přírodní bohatství. Návštěvou takových míst potvrdíte jejich hodnotu a podpoříte komunitní ochranu přírody. A pokud ve vás ještě z dětství podřimují zbytky touhy po exotickém dobrodružství, Nová Guinea vám ho při hledání ptačích legend poskytne slušnou dávku.

Použitá a užitečná literatura:

- Beehler Bruce M. a Laman Tim. 2020: New Guinea: Nature and Culture of Earth's Grandest Island, Princeton University Press.
- Pérusse Yvon. 1993: Bushwalking in Papua New Guinea, Lonely Planet, Indiana University.
- Pratt Thane K. a Beehler Bruce M. 2015: Birds of New Guinea, Princeton University Press.
- A aktuální knižní průvodci z edice Lonely Planet.

Břenek Michálek | v letech 2006–2012 pobýval v Austrálii a Asii. V současnosti tráví život na loukách, kde se jako správce ptačích rezervací ČSO činí, aby se tu co nejvíce líbilo ptákům i lidem. Kromě ochrany ptáků se věnuje i ochraně netopýrů a biologicky hodnotných lokalit.

ZAPOJTE SE I V ROCE 2021

Přidejte se ke stovkám amatérských ornitologů, kteří se pod záštitou ČSO účastní programů občanské vědy. Díky nim vznikají jedinečné soubory dlouhodobých údajů o ptácích, které mohou využívat odborníci k výzkumu, ale i v praktické ochraně přírody.

Sledujte hnízdění čápů bílých

Máte ve svém okolí čapí hnízdo? Zadávejte svá průběžná pozorování na webu Čapí hnízda birdlife.cz/capi od příletu čápů až do začátku srpna, kdy mláďata opouštějí hnízdo.

Zaznamenávejte hnízdiště rorýsů, kavek a jiříček

Naším sousedům jiříčkám, rorýsům a kavkám stále ubývá hnízdních příležitostí. Je proto důležité vědět o každém existujícím hnízdišti a chránit ho. Údaje o hnízdech jiříček a rorýsů zapisujte do databáze na rorysi.cz, o stromových hnízdech kavek a o hnízdění dalších druhů do Faunistické databáze ČSO avif.birds.cz.

Nahrávejte nářečí českých strnadů

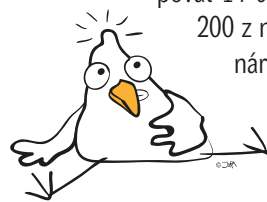
Víte, že i ptáci mají nářečí? Pomozte nám vypátrat, co se děje na hranicích dialektů a v oblastech s neobvyklými dialekty. Na strnadi.cz najdete podrobnosti o projektu i tipy na výlety, se kterými můžete nahrávání spojit.

Více na birdlife.cz/obcanska-veda.

- Pozorujete rádi ptáky?
- Chcete zkusit něco nového?
- Hledáte smysluplný koníček?

Hodnoťte zastávky veřejné dopravy podle rizika pro ptáky

Na webu zastavky.birdlife.cz najdete interaktivní mapu a jednoduchý formulář, kde můžete zastávku ohodnotit a připojit fotografii. Díky získaným údajům se už podařilo zmapovat 14 000 zastávek a téměř 200 z nich zabezpečit proti nárazům.

Fotografujte ptáky na sloupech elektrického vedení

Fotografujte ptáky sedící na sloupech a drátech nebo mrtvé ptáky, které naleznete pod nimi. Fotografie vložte do Faunistické databáze ČSO avif.birds.cz (v poli Aktivita zvolte možnost „sedící na sloupu el. vedení“ nebo „mrtvý pod sloupem el. vedení“ či „mrtvý pod drátou el. vedení“). Fotografie nám pomohou při vývoji bezpečnostních prvků a údaje přispějí k vyhodnocení rizikových úseků a jejich zabezpečení.

DĚKUJEME VŠEM DOBROVOLNÍKŮM A TĚŠÍME SE NA NOVÉ!

Ornitologický časopis *Sylvia* je tu pro vás již 85 let

Věděli jste, že...

- Přežívání samců slavíka modráčka se snižuje s počtem mrazových dní v dubnu?
- Dunajské páry ledňáčka říčního stihnou zahnízdit vícekrát za sezonu než páry v českých pahorkatinách?
- Nejčastější příčinou neúspěchu hnízdění chocholouše obecného je predace?

To je jen malá „ochutnávka“ z posledního čísla.

Sylvia je odborný časopis ČSO, který zveřejňuje rozmanité původní studie, krátká sdělení nebo přehledové články o ptácích ze střeoevropského prostoru. Tradiční součástí je i zpráva Faunistické komise ČSO nebo recenze knižních novinek. *Sylvia* vychází jednou ročně a všechna čísla (od roku 1936) si můžete prohlédnout na birdlife.cz/sylvia. Předplatným *Sylvie* a publikováním v ní podpoříte její vydávání.

Proč číst *Sylvii*?

- Aktuální poznatky o ptácích
- Závěry, které byly recenzovány odborníky
- Věda srozumitelná i amatérským ornitologům
- Symbolické předplatné

Proč psát do *Sylvie*?

- Široká čtenářská obec
- Články dostupné online
- Zahrnutí v mezinárodních databázích literatury (včetně Scopus)
- Redakce, která vám pomůže dostat z vašeho rukopisu to nejlepší

Kontakt na redakci: sylvia@birdlife.cz

Sylvii si předplatíte na eshop.birdlife.cz nebo v členských profilech na moje.birds.cz, kde také zkontrolujete, zda již máte předplaceno.

EXKLUZIVNÍ NABÍDKA NEJOBĹIBENĚJŠÍCH MODELŮ PRO ČLENY ČSO:

**25%
sleva**

na nejoblíbenější
produkty*

- **MEOSTAR S2 82 HD**
okulár 30–60× WA
okulár 20–70×
- **MEOPRO 80 HD**
- **MEOSTAR B1 PLUS**
8 X 32
8 X 42
8 X 56
10 X 42 HD
12 X 50 HD
15 X 56 HD
- **PŘÍSLUŠENSTVÍ**
Adaptér S2
Lišta S2
MeoPix
Fotoadaptér
Brašna S2 Stay-on-case
Meopta/Manfrotto stativ

Doporučeno

Českou společností ornitologickou

Bližší informace a objednávkový formulář na
www.birdlife.cz

* doporučené maloobchodní ceny pro členy ČSO

MEOPTA – OPTIKA S.R.O. | Kabelíkova 1, 750 02 Přerov
Telefon: +420 581 241 111 | E-mail: meopta@meopta.com
www.meoptasportsoptics.cz

meopta

ESHOP.MEOPTA.CZ

